Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ◆ ЕРА, 22 ДЕКАБРЬ, 1983 ШУ. ◆ № 153 (8875). ◆ Мах 3 кеп.

ХЬИНАРЕ ЧАКХДАККХА ШУ!

КЪАХЬЕГАМА КОТАЛО

КПСС XXVI съездаш хул тIехьагIарча парте ЦК пленумийн решенеш кхоачашъеча хьинаре дакъа а лоцаш, уйх шера 14 декабре цхьайттазлагIича пятилетка кхоалагIча шера декхар кхоачашдаьд «Автоспецоборудование» яхача завода коллективо.

Уж толамаш доахача юкъе шоашкара дакъа баьна, В. С. Бобрашве, К. А. Нагибина, В. С. Пушдикьар А. А. Сидоренко, В. С. Турапяна, Ю. Гечкарске кулгалдеча бригадий коллективаша. Цоай декхараш дукха кхоачашдеш даим хьоахам толаш хьайоагIа уж бригадаш. Шера декхаред совгIа 84 эзар сома мехка продукци мехкалъйихкай, хIаьта ер шу чакхдалалехьа кхы тIа 450 эзар гарта сома мехка продукци кхы а арахецаргьа оаха.

Л. НЕГИНСКИЙ,
завода директор.
А. ГОЛОВАНОВ,
партбюро секретарь.

Социалистически яхьа дневник

ХЬАЛХАРА МОТТИГ ДIАХЕЦАЦ

Уйх тIеххьарча шерашка республиканска а Ерригсоюзни а социалистически яхье хьалха латташ хьабоагIа Нохч-ГIалгIай гIишлош управлене СМУ-7 гIишлончой. ДIахо йоадача хана а цу яхье хьалхара моттиг дIа ца хеца дага ба уж. Къахьегама толамашца чакхдаьккхад пятилетка хьалхара кхо шу. ХIанз уж шоай пизаца гIишлош балхаш деш ба 1984 шера апрель бетта чотагIа. Кердача шерага кхачалехьа кхаь шера планагIа лаьрхIачул совгIа цар шоай пизаца кхоачаьдерга 600 эзар совгIа сома мехка балхаш. Генподряда гIишлош балхаш дара кхаь шера план 20 декабре кхоачашъярах рапорт деннад СМУ-7 коллективо. Цу кхедисеча деношка цо планал совгIа кхоачашдерга 150 эзар сома мехка балхаш.

Производства эффективность баккха дикахи лаккхьара тIехьа тIагIертта къовсам лоаттабеча хо къахьегама оасарле лаккхьара кхаь шера план кхо процент тIеххоачашъяьй. ГIишлош хьалъерга дIабодамах лохбарах, материалаш, электроэнергеш цоарах цхьайтталагIча пятилетка шерашка планагIа лаьрхIачул совгIа 130 эзар сом пайда баьб пачхьалкхена.

Уж толамаш доахача гIишлошкий бригадашта юкъе лаьрхача социалистически яхье хьалхара моттиг лаьцхай А. Арутюнянна Е. Пашован керта латтеча слесарий-монтажникий, плотникий бригадай Малшев Iарбеча кулгалдеча бетонщикий бригадаш коллективаша. ХIара сменагIа нормаш 125—130 процент кхоачалъю цар.

В. КОСТОЕВ.

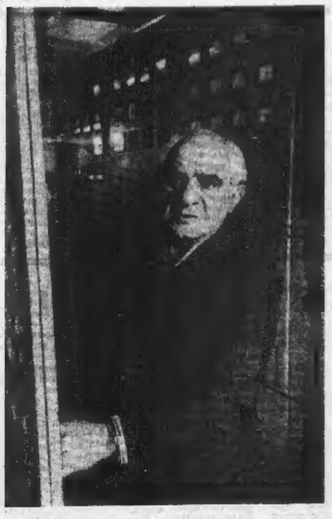

Дуккхача хана-денз Малхбален электрически сеташка хьалхала къахьегаш хьавоагIа Малахсинов Борис Иванович. ДинагIа вола электромонтёр лоархIашIва къахьегама ветеран цо къахьега предприяте.

Борис Ивановича шийбалха вIлакхий шу кхо'на цу даIлу кагирхоиIта.

СУРТА ТIА: къахьегама ветеран Б. И. Малахсинов.

З. БАТЧАЕВА сурт.

Дизельни доагор доагадеш бача тракторий аппаратуре тоеш а эшшача хана цунна регулировка еш а ва слесарь Кодзоев Жамалда. Дукха а «40 лет Октября» яхача совхозе «ДТ», «Беларусь», «К-700» яхача маршех а болаш ва хьажа везаш йола трактораш. Тешаме болх беш хул цо тоя а яь трактора тIа отталь доагора аппаратура. Трактористий вIаштIехьдоал нормаш дика тIеххоачаш а еш хIинкера шоай балхаш хаьнахьен дикей чакхдала а доагора кхоч бе а.

Яхайтта шу да Жамалда совхозе миттa хьаьнала къахьега. ХIаьта цхьа шу дIа а дахийтадац ший декхар толаш кхоачаш ца деш. Цул къахьегам белгалбаьнкхаб дуккхача Сийлен грамоташа, премешна, кхыча совгIаташа.

ХIанз уйх Iаь деношка Шалински района къахьегамхоша бIаьстий кханкара балхаш дара ший хаьнахьен дикен ерригa юртбоахама техника кийчъяь лаккхара тIаийца инициатива къовсам дIа а яйца, шоай низаш тIадерзадаь трактораш, комбайнаш, кхы тейша юртбоахама техника тоеш болх балха нормаш дикка тIеххоачаш а еш Кодзоев Жамалда, юкъевоалаш бала совхоза ремонтникаш, механизатораш.

СУРТА ТIА: Назрановски района «40 лет Октября» яхача совхозе слесарь Кодзоев Жамалда.

И. ПЛИЕВА сурт.

ДЕГАШ ГIОЗДАЛЬНИНА БОЛАШ

Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода технологий хьинар айденнa къахьегам ба уйх деношка. Предприяте цехашта юкъе лаьрхача яхье хьалхара моттиг лаьцхай Волинков Иван Николаевича кулгалдеча № 11 йолча цеха коллективо. Пятилетка хьалхарча кхаь шера план хьалх дукха хьалха кхоачаш а яь, хIанз къахьегаш я из тIадоагIача шера февраль бетта чотагIа. Иштта ший къахьегама календара тIа февраль бутт болаш къахьегаш я Седяков Павел Александровича керте латтача ЛЧ-35 яхача установка коллектив а.

Предприяте установкашта юкъе лаьрхача яхье хьалхара моттиг а лаьцха, эггара дикагIа производственни хьокхаман дарех я Выочкая Татьяна Викторовнас кулгалдеча № 43-4 йолча установка коллектив. Цо хIаналехьа кхоачашъяьй товарни продукци арахецара пятилетки дийлагIча шера хьалхара квартал.

ЗЕХЬА МА ДОАДЕ РУЗКЪА

Хьалхашка латта деккараш кхоачашдара Сунженски района боахамашка фу ду, хьайбаш Iаьгара дахара хьалаш мел дика вIаштIехьдаьхад хьожаш хилар уйх деношка тха газета рейдий бригада.

Кирова цIерагIа колхоз. Пачхьалкхента шура йохкара цхьайтта бетта план кхоачашъе карагIдаланзар цунна, кхоачаш ца е мел шера яр а. ДIахо йоадача хана а хIанзарчул дикагIа болх ца бой, хIаьта шу чакхдалалехьа хIама хувналой тамаш а я. планагIа йоагIачох кIезигагIа яле 120 тонн шура тIаюсаргья цу боахама уйх шера. Из хьахьокх хьалхе бахча тохкамо.

Районе гIолла йоаnнхачул 1,2 килограмм кIезигагIа а йолаш хIана дийнахьен буси хIара кхоабача Iаттагара юкъера лаьрхIача 2,8 килограмм мара шура яиккхац колхозе. Цу кхоачамбоацарий керттера бахьан — доахан лерттIа кхабара. Iул тоалара уйхаза кIезига йоакхо еш хилар.

Дулха сиргIаш кхабар дукха пайданегIа да. цу боахамера цхьадола доахан кхоабачул. Дийнахьен буси кхыметтел вх килограмм шура ца луш в доахан да царна юкъе. КIезига дац лекъа вIалла шура ца луш дараш а. Цхьайолча доаркай группашка 1970 шера денз цхьаккха етт хийцабац. 16—17 шу даьнна доахан а за. Наазал ха йолча цар мала лаьгIбар тамаш а яц.

Яьккхача шурах тийша да доаркашта доагIа алапи. ХIаьта из а лоха хул. шура кIезига йоландаь. ДIабахача бетта, юкъера лаьрхIача 60 сом алапи яйцар колхозе хIара доаркас. Царна юкъе дукха ба 40 сомал кIезигагIа ахча яйца а. Низ дIакхоачар деш къахьийгача а хьахулаш пайда боацандаь дог эхх наьха балхах. Цудухьа цхьаболгар бе-башха доацаш кхоачашду шоай декхараш.

ХIанаара хьал яйседенна цу колхоза хьалха хиппача кулгалхой, специалистий бехкагIа. Къаденнараш дIа а доахаш, шоай боахаме хьалкхедаь шипараш iула юкъе кхувлаш хиннадаларе из нийслургдацар. Ший ханнахьа лерттIа ца кхоабаш, доалла деш леладаьндаь, бугIе ца кхийланзаь да хIанз цхьадола доахан мастит яха лазар кхийтта. Хана доккхий доапачар а из бахьан долаш геттара кIезига шура лу. Белгалдаккха доагIа, цу боахама председатели, керттера зоотехники, ветеринарни лори, инженери, ферма заведующий уйх шера бахьха болга. Цхьабакъда, кердача кулгалхоша а специалисташа а болх тоабара деш лоадам болаш хIама дац. Шу долалуш шоашта лургда аьнна шинараш хьадаларга хьежаш багIа хIанз е, доахана Iула кердадаьккха тоаде торо хулийтаргйолча шоай чурча гIа йиса оборудовани гулдаьча аьшке гувия тара я тахан. Кхзга бIаьгаш доладаь латтача корашкех йохаьлча кхIарашкех гIолла чухьекхача мохо «хьесташ», йоачаи йолча хана безача тховнах чуухача догIо «юллаш» улл из, мухх а йоаш.

Доакъара цех цу хьала тIа кхоачаар а безаш вар а лаха делча гIулакх хиланзар тха. Цу хьакъехьа оаха дaьча хаттарашта жоп дала саг корaванзар. Тамаш а яц. Хьалха хинна кулгалхой а цхьабола специалисташ а дIабахаб. хIаьта керда тIабахкарашта цунах хIама

РЕЙД

резервaeх беагIа пайда а ца эцаш. Цул совгIа. во кхабар, доакъарашна лерттIа кхоачам ца бар бахьан долаш доахан дIахо а толлидеш латт.

2229 бежан, 2131 хьакха, 345 устагI, массехк говр и боахаме. Уж хьайбаш Iаьгара дахара эшачох 30 процент мара дац уккхаз кийтдаь доакъар. ХIара хьайбана планагIа юкъера лаьрхIача 28 центнер доакъара единица езаш хиннача, 9,5 центнер мара Iалашъяьяц.

Иштача хьале лоархIаме дакза даргдоацаш а дар кхом беш доакъарах пайда эцилга вIаштIехьдаккхар. Цу гIулакха доккха новкъостал дергдар микроэлементаш, минеральни хIамаш а етташ ча, кхытайпа гIоза доакъараш кийчдаро. Цхьабакъда. из де торо яц хьайбаш леладерий. Бехке бараш колхоза кулгалхой ба.

1982 шера цхьоалагIча шурий ферме доакъара цех хьайнр, дийнахьен буси 80 тонн вIашагIъэдаь доакъар кийчдара йола. Колхоза кулгалхой, районера бехктокхаме викалаш юкъе а болаш хиннача комиссе гIишлошъерашкара эксплуатаце хьаийцар из. Цхьабакъда, тIехьагIа дукха кхоачамбоацараш гучадаьлар. Цкъа дале, из 103,9 эзар сом дIадаха йола цех цу хана денз болх беш яц. ШоалагIа дале, 60 метр дIаьха дола транспортера лентех цхьа электродвигатели лар йоацаш яйнай, лечкъаеш дIакхихьай дукха краникаш, светильникаш, кхыйола кагий оатхалаш.

ДIа-хьа кхихьачул тIехьа хац, хьагучох, ха безам болаш а бац. Доакъара цехах, цу чу латтача а силаде дIайихьача а оборудованех жоп дала декхарийла ва саг оттаваьвац хIанз а. Ферма цхьан заведующена моттa шоллагIа вар тIавоагIаш, доакъара цеха оборудовани хьоа а ца еш, ахташ уттаеш хиниай, цеха наIарий, нийсагIа аьтча, хиппача наIарий дIоагIаш дIа-хьа телар мара кхы хIама ца деш.

Цу колхозе болх бу ах шу совгIа ха йоллаше а, доакъара цех кхыметтел мичай хоаш а вацар боахама керттера инженер З. И. Мильдзихоа. Из эксплуатаце хьаийцайца е яц хоаш бацар, хьалхарча аргIагIа ха дезаш бола цхьаьца кхыбола кулгалхой а. Цу гIулакхаша къаьгга хьахьокх хьайбашка Iа даккхийтара цу боахаме миштa кийчо яьй.

Кхы йоккха башхало йоацаш сурт дар тхона «Победа» яхача колхозе бIаргадайнар а. 1979 шера боахама низаеца доакъара цех хьае йолайнр уккхаза. Из балха юкъейоалара ханаш массехказа хийцай цу шера дена. Юххера а, уйх шера кхоалагIча квартале эксплуатаце дIаяла лаьрхIадар, бакъда, цун хIанзарча хьалага хьежача, тамаш я из уйх пятилетке а яь йоаккхе.

Доакъара цех хьаара хьожалаьча 113 эзар сомах хIанз а 16 эзар сом совгIа долчох мара пайда яйцабац. Цу ахчах, шин пеш хьалбаьб. юкъе Iанарца ча кийчдара шин емкости кхо транспортери а оттаеш. Царна юххе цхьан моттаге гулъяь кхыйола оборудованн улл. Цхьайола электродвигателаш, узлаш, оатхалаш дIахо пайда эца йиш йоаначa хьала тIа я кхаьча, мукхйна я. ХIаьта цун мах — 25 эзар сом. КIезига ахча дац из. колхоза кулгалхошта цунах дош ца хете я.

Доакъара цех хьоайнча, из маца балхе юкъейоалае лерхI, аьнна хаьттача: «ДIаякхал дIа! Из юпца-м кIордадаьдар сона», — жоп делар ферма заведующе П. П. Пенькова а.

Хьалъяьча гIишлонга, цига уллача оборудованега хьажа декхарийла ваь, хIаьта во доал дарах бехкабаькха е гIод теха, саг коравакзар тхона цу боахаме а.

Колхоза прораба А. И. Мейриева дувцачох, гIишлои материалаш — кирпишк, аьшпабетонии плиташ йоацаш юхасоцабаьб доакъара цех хьайра болх. Цунца цхьава, Наьсарерча кирпишк еча заводера еина 30 эзар кирпишк а хьа ца яхьаш йитай.

Доакъара цехе оборудовани дIаоттаяра бала болаш вац цу боахама керттера инженер В. В. Михайлов а. Мукх а юаш хIанэ йоакхалуш уллача оборудованеца ший гIулакх дац, аьнна хеташ хургва-кх из а. Хьадечох бала боацача нахага зехьа халкъа рузкъа доа ма дайта, ала безам ба района кулгалхошка. Цу шинна колхоза кулгалхой декхарийла бе беза уж цехаш ма хулла сиха гIа яь яха, белгал а баьха доагIа таIазар де деза доакъара цехаш цу хьала тIа кхоачаяьча наха.

Къаьна, мастит яха лазар кхийтта, вIалла шура ца луш лекъа кIезига доахаш дац цу колхозе а. Итт процент уж дIадаьхача а хIанзчул кIезигагIа хургьяцар колхозе йоаккха шура, яхаш дувц боахама специалисташа.

Уж тайпа доахан шурий фермашка сеина леладу, хьайбаш Iаьгара дахара кийчдаь нига а кIезига дола доакъар хIана дувцу, из бахьан долаш наьха балхацара безам хIанa боабу?

М. ХАЛУХАЕВ,
Сунженски РАПО доакъар кийчлара хьол

И. ЭЛЬГУКАЕВ,
Сунженски района «Знамя труда» яхача газета юртбоахама отдела заведующий.

М. ХАМАТХАНОВ,
тха свед корр.

СССР Лаккхехьарча Совете хоржамаш дара йолча Центральни хоржамий комиссе викалаш

ОВТТАБАР

ЦхьайттазлагIа хоржача СССР Лаккхехьарча Совете хоржамаш дара йолча Центральни хоржамий комиссе викалаш оттабелга 20 декабре мехиа дIаходиньар.

Баку хиначa Кишлински машиностроительни завода болхлой, инженерно-технически, гIулакхерча наьха юкъарча собрание Центральни хоржамий комиссе состава юкъе оттавир предприяте фрезеровщикий бригадир О. А. Багиров.

Киргизски ССР Иссыккульски областа Тонски района XXII партсъезда цIерагIча колхоза собрание Центральни хоржамий комиссе хьожавир боахама вокхагIа вола ва Iу, Социалистически Къахьегама Турпал Т. Акматов.

ДОСААФ Центральни комитета президиума заседани хилар. Цига дакъа лаьцарашa Центральни хоржамий комиссе викал вир Советски Армеи ТIема-Форда Флотех Керттерча политически управлене начальник, Советски Союза Турпал арме инарал А. А. Епишев.

А. С. Пушкина цIерагIча Молдавски академически музыкально-драматически театра коллективо СССР Лаккхехьарча Совете хоржамаш дара йолча Центральни хоржамий комиссена юкъеиийтар СССР халкъа артистка Д. Т. Дарienко, парте йоацар.

Ставропольски края Благодарненски районе «Родина» колхоза юкъарча собрание СССР Лаккхехьарча Совете хоржамаш дара йолча Центральни хоржамий комиссе цу боахама тракторист парте воаца Н. Д. Макаров хьожаварах йола предложени хьалльцар.

Ленинградски городской партийни организацегара СССР Лаккхехьарча Совете хоржамаш дара йолча Центральни хоржамий комиссе оттавир КПСС горкома хьалхара секретарь Ю. Ф. Соловьев.

«Балтия» яхача Клайпедски мерааш деча завода болхлой, инженерно-технически болхлой, гIулакхерча наьха юкъара собрани хилар. Цо Центральни хоржамий комиссена юкъевахийтар судосборщик К.-Р. П. Кузмаускас, парте воацар.

Латве Ленински Коммунистически Союзагара СССР Лаккхехьарча Совете хоржамаш дара йолча Центральни хоржамий комиссе вахийтар Латве ЛКСМ ЦК хьалхара секретарь М. К. Рукмане.

Гродненски областной партийни организацегара Центральни хоржамий комиссе хьожаваьв Белоруссе Компарте обкома хьалхара секретарь Л. Г. Клецков.

Профсоюзий Грузински республикански совета президиума заседани хилар. СССР Лаккхехьарча Совете хоржамаш дара йолча Центральни хоржамий комиссена юкъевахийта цига хержар республика совпрофа председатель Т. Н. Мосашвили.

Чимкентски областа «Задарьинский» яхача госплемзавода коллектива собрание СССР Лаккхехьарча Совете хоржамаш дара йолча Центральни хоржамий комиссена юкъевахийтар цу боахама директор В. Шукурбеков.

(ТАСС).

СССР Лаккхехьарча Совета Къамий Совете хоржамаш дара йолча Центральни хоржамий комиссе РСФСР-гара викалаш

ОВТТАБАР

ЦхьайттазлагIа хоржача СССР Лаккхехьарча Совета Къамий Совете хоржамаш дара йолча Центральни хоржамий комиссе РСФСР-гара викалаш уттабелга дIадоладаьд 20 декабре.

В. Д. Калмыкова цIерагIча Московски счетно-аналитически машиний завода болхлой, инженерно-технически болхлой, гIулакхерча наьха собрание дакъа лаьцараша хоржамий комиссе викал вир шлифовщикий бригадир В. В. Пушкарев.

Советски хьалнаьха Комитета президиума заседано комиссена юкъеяхийтар цу комитета председатель В. В. Терешкова.

Пачхьалкхен учреждений болхлой профессиональни союзагара хоржамий комиссе хьожаваьв КПСС ЦК организационно-партийни балха отдела заведующе хьалхара заместитель Е. З. Разумов.

«Тындатрансстрой» треста № 573 йолча гIишлои-монтажни поезда коллективе болхлоша, инженерно-технически болхлоша, гIулакхерча наха хоржамий комиссе вахийтар шоай новкъост, наменщикий комсомольско-магирхой бригада бригадир А. А. Владыкин.

Социалистически Къахьегама Турпал, «Веретено» яхача Ленинградски прядильно-ниточни фабрика мастера гIоича Г. С. Загараева цу предприяте коллективо яхийтар хоржамий комиссена юкъе.

Еврейски автономии областной партийни организацегара хоржамий комиссена юкъевахийтар парте Еврейски автономни областа обкома парте хьалхара секретарь Л. Б. Шапиро.

М. Горьке цIерагIча подмосковьерча колхоза председатель, Социалистически Къахьегама Турпал В. Ф. Исаев хоржамий комиссе хьожаваьв. Цу тайпара решени тIаийцай колхоза собрание.

Пачхьалкхен учреждений болхлой профессиональни союза Илимпийский районни организацегара хоржамий комиссе хьожаваьв Красноярски края халкъа депутатий Эвенкийски окружной Совета исполкома председатель В. Б. Чепалов.

* * *

СССР Лаккхехьарча Совета Къамий Совете хоржамаш дара йолча хоржамий комиссешка викалаш уттабу кхыча союзни республикаш а.

* * *

21 декабре дIаходихьар цхьайттазлагIа хоржача СССР Лаккхехьарча Совета Къамий Совете хоржамаш дара йолча хоржамий комиссе РСФСР-гара викалаш уттабелга.

Бурятски опера а балета а академически театра коллективо хоржамий комиссе яхийта викал йир РСФСР халкъа артистка О. Ш. Короткова.

Комиссена юкъеяхийтай «Стекловолокно» производственни объединене крутильщица Р. Г. Клюшина, парте йоацар. Из решени тIаийцар Владимирски областа Гусь-Хрустальный яхача городерча цу предприяте коллективо.

Армена, авиацене, флота гIо дара Ерригсоюзни ший лоIамеча общества Центральни комитета президиума заседане комиссе хьожаваьв ДОСААФ-а председатель, Советски Союза Турпал флота адмирал Г. М. Егоров.

Машиностроене а приборостроене а болхлой профессиональни союзагара хоржамий комиссе оттаваьв цу профсоюза ЦК председатель А. Я. Рыбаков.

Комиссена юкъеяхийтай СССР Iилмай академе СиберегIарча отделене цитологе а генетика а института йоккхагIа йола Iилман болхло Е. С. Беляева, парте йоацар. Из решени тIаийцай института коллектива собрание.

Кагирхой Ерригсоюзни Ленински Коммунистически Союзагара хоржамий комиссе хержай ВЛКСМ ЦК секретарь Л. И. Швецова.

С. Орджоникидзе цIерагIча Уралмаш завода болхлой, инженерно-технически болхлой, гIулакхерча наьха коллектива собрани хиннай.

Гулбенначар хоржамий комиссена юкъевахийта оттаваьв шоай новкъост — токарь-расточник А. М. Царегородцев, парте воацар.

(ТАСС).

И. Н. С. Л. АБРАМЯНА, Б. Г. КИНДАРОВНА, У. К. ЛЕЧИЕВНА «НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ЗАСЛУЖЕННИ ЛОР» ЯХА СИЙЛЕН ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Унахцlено лоравеча доккхий хIамаш карагIдувларах а республика общественни вахаре хьинаре дакъа лацарий а «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни лор» яха сийлен цIи лойла:

Абрамян Седа Леоновнана — г. Грозне «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене лора-терапевта.

Киндаров Барон Гарсиевича — Нохч-ГIалгIай АССР унахцIено лораяра министра заместитела.

Лечиев Узер Корнеевича — г. Грозне сиха медицински гIулакх деча больница кардиологически отделене лора.

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИН.

г. Грозный.
20 декабрь, 1983 шера.

УЛЬЯНОВСК. Приборостроительни завода механически цехашка тьаьхьий программий управлени йола станокаши агрегаташ шерра юкъейоалаяр бахьан долаш, кхо бӀаь совгӀа квалифицированни станочник мукъа а ваьний, цу предприяте вердача участкашкара шораценг кораерзаен ба.

Роботизированни комплексаш балха юкъекхуваи йолаьй укхаза хӀанз. Уж болх бе йолаялийтача торо хургья къахьегама овсарле хьадда лаккъе а, массала цхьан веннара деш дола кулг карора балхаш цӀендаь дӀадаха а, станочникаши кӀеанга дукхагӀа творчески йола операцеш кхоачашъяра балха тӀа бахийта а.

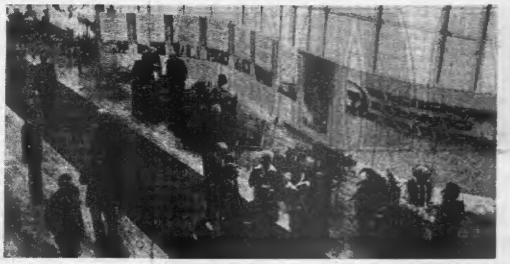

СУРТА ТӀА: оператор Р. Назьмова шийна хотам[illegible] лие балхага хьожаш я. Цуна чуйоагӀа МП-8с яха йиъ робот, «стрела-1» яха транспортни устройство, хувцаш кассеташ йола загрузочни контейнераш.

Ю. БЕЛОЗЕРОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕ ХОРЖАМАШ ДАРЦА ЮВЗАЕННАЧА ЛЕКЦЕЙ, ДОКЛАДИЙ, КЪАМАЬЛИЙ ТЕМАТИКА

Вай мехка хоржамаш дар—Ӏэдал боккъонца халкъа эллерих доле къаьгга тешал.

В. И. Ленин социалистически демократех.

Советски общество — реальни демократе общество.

СССР Конституци — народовласте ленински принципаш чакхьхар.

КПСС — советски общественни кулгалхо а цуна лостам [illegible].

Советски Ӏэдал — халкъа Ӏэдал а халкъа доле Ӏэдал а.

СССР — дерригача халкъа социалистически пачхьалкхе.

Социалистически демократи дӀахо дегӀайоалара КПСС-а чакхдоха гӀулакхаш.

Къахьегама коллективаш доле Закон—къахьегамхой боккъонаш шерьяра боккха кердо гӀа.

Захара социалистически хьисап — вайна нераргӀдаьнна сийлахь доккха хӀама.

СССР гражданий реальни боккъонаш а борҗӀетенаш а.

СССР къамий а народностий а цхьатерра боккъонаш.

Советски сага боккъоний а декхарий а цхьоагӀе.

Советски законаш ларраргӀа кхоачашдар — СССР хӀара гражданини декхар.

Къахьегам — вай Даьхен кхаза лард.

Къахьегама овсарле лакхьар—керттера декхар.

Кхом бар а лурмат дар а — хӀарана гӀулакх массане а йовзаро а еза хӀама.

Къахьегама дисциплина бораш — коллектив идейни а нравствении а товзина хилара къокхам.

Социалистически яхь вӀаштӀехьйоакхаче дӀадахаш доле кердадараш.

Бригадни подряд — къахьегам вӀаштӀехьйоакхара эффективни форма.

ДоговоргӀа а закъоргӀа а поставкаш яр — шера доккха тӀерахь.

Халкъа эза товараш — геттара дикка хилийта.

Вай мехка нах чубаха цӀенош хьалдар.

Советски сага ушахоллехкена пачхьалкхено йовзо эр.

СССР социални Ӏалашон система.

СССР Лакхехьара Совет — пачхьалкхен Ӏэдала эггара лакхара орган.

Халкъа депутатий Советаш — дукхача наха йола пачхьалкхена дола дера школа.

Къахьегамхоета коммунистически кхетам болара деныре Советий лоархӀам.

Депутаташа кандидаташ — халкъа белза векалаш.

Советски хоржамий система демократически хьисап.

СССР Лакхехьарча Советс хоржамаш дарах дола Закон.

Хоржамий комиссей ноланьечхаш а цар гӀулакхаш а.

Коммунистийи парте боццарийн блок, — партеи халкъаш йоаргӀонца цхьоагӀе.

Вай мехк СССР Лакхехьарча Советс хоржамаш кулгач [illegible].

Хоржамашкара — хоржамашка, (Коллективни, регионални экономически а социальни а вахара хилачал кулгалон).

Депутатий наказаш мишта кхоачашду уж.

Советски обществера профсоюзий лоархӀам.

Ленински комсомол — парте хьалхар доле тӀеэча.

Советски къамех — паргӀатенаш цхьатерра боккъонаши бола общества членаш.

Парте, тӀемаш, къахьегама ветеранаш опыт — вал бо вартгоаца вай гӀала.

Советски халкъа патриотизм интернационализм.

СССР-е мах бокаши дешаш бол хилар.

Дукхача къамий социалистически культура токхахьар.

Идеологически, массово-политически болх — ерригача парте гӀулакх, хӀара коммуниста декхар.

Нах бахача мотттигашка бу массово - политически болх.

Социалистически демократа буржуазни демократел тӀедар.

Социализма оалан тӀера гамзаш.

Ши дуне — вахара ши хьисап.

Капитала дунен тӀа къахьегамхой боккъонашта паргӀатонашта Ӏотхьам бар.

Капиталистически мехкашка хьаба болх боцаш геттара дукха нах хилар.

Буржуазни хоржамий система антидемократизм.

Буржуазни демократе халкъа дузьалара мӀаьх.

Машар ларабара, ядерни туржи ца хилийтара КПСС-е а Советски пачхьалкхено а лоаттабу къовсам.

1983 шера 24 ноябре нохкъосте Ю. В. Андропова эа Заявлени — КПСС-а Советски пачхьалкхено а чоагӀа бӀубенна, ларраргӀа чакхйоахар машар беза политика хиларах доле къаьгга тешал.

Социалистически содружество мехкаш цхьоагӀа йолаш кхотадаьннехилар — машара тӀаӀаьрча къовсама доле лоархӀаме хӀама.

США империализм — машара, прогресса, кертамуклахьэн моастагӀа.

США администраци агрессивни, милитаристски никъ — машара гӀулакха бола керттера кхерам.

Вай мехк экономически а оборонни а чоагӀйолар — советски нахьа патриотически интернационалъни декхар.

Советски арми — советски нахьа машара къахьегам тешаме лорабер.

1984 шу — КПСС XXVI съезда решенеш, цхьайтталагӀа пятилетка декхараш кхоачашдара лоаттабенча къовсама лоархӀаме этап.

Пятилетка дийлагӀча шерара тха коллективе декхараш.

Тха предприяте встречни план.

Хьейбиш дика Ӏалгара докхарга вай.

Хургбоача хьувеньана — йоаккхо а терко а.

Пятилеткено Ӏа юкъъебу декха.

СССР Лакхехьарча Советс хоржамаш дар къахьегамe корда толамаш дахарца белгалдоакхьарга вай!

Тохкамо хьахьекхар

Партийни организацей, къахьегама коллективий керттера декхарех цаӀ да хӀара болхлочун интернационални саккетам кхы тӀа а лакхбар. Тайп-тайпарча къамий викалех латт къахьегама коллектив — вай общества лард. Укхаза гучейоал сага динагӀа йола оаланаш, уж кхы дӀахо а дегӀаух, чоагӀлу цун политически а граждански а позици.

«Мединструмент» яхача Гудермесски завода коллективе хьаьй балха практика бакъъаь йола интернационални кхетам болара система. Укхаза баьча социологически тохкамо хьахьекхар къахьегамхой интернационални саккетама боарам, идейно - кхетама мероприятей эффективность.

Ше алха цхьан къаман викал хинна а ца Ӏеш, дерригача советски халкъа викал хилар. Советий мехка экономически а политически а низ чоагӀбеча шо юкъехьу дакъа мел лоархӀаме да кхетадарца дегӀайоагӀа хӀара сага интернационалистически уйлаш. Уж уйлаш айха юзаенна я болхлой къахьегама хьинарца, вахара планаца, цар шоашта хьалхашка уттадеча де дезарашца, аекхарашца. Массане а дер юкъара гӀулакх долга кхетадарца. Заводера болхлоша дика кхетаду хьинаре къахьегар, делча толамаш дахер шоай декхар долга. ХӀаьта из кхоачашде царна Ӏалахьмате дика гӀо ду социалистически яхьо. ТӀаккха социалистически яхь болхлой общественно - политически хьинар лаккхдаларца айха юзаенна хилара тешал ду социологически тохкамах хьахиннараша. Социалистически яхьа юкъе дакъа лоацаш ва 80 процент къахьегамхо, технически кхоллама бе-беча формашка дакъа лоацаш ва 22,8 процент, рационализаторски предложенеш еннай болхлоех 21,2 процент бараша. Хаттараш дийрех 70 процент белгалдаьккхар социалистически яхьо коллектива барт чоагӀбе гӀо делга.

Къахьегамхой интернационални саккетам лакху царна политически вахар довзарга хьежжа. Хоаттам бича гучадальлар СССР-ан дунен кхыча мехкаштех юкъерча хьалашца дувзаденначa дешаша наьха тераш дукхагӀа тӀеозилга, хӀаьта цун тӀехьтӀехьа латтар Ӏилманца, техникаца, культураца, экономикаца дувзаденна дешаш. Тохкам беш гучадьппарий яьча анализо хьахьекхар политзанятеш чакхйоахача долла кхоачайбоаларш, [illegible] кхетаю цар советски [illegible] Массане а йоахар: из гуш я вай халкъий доттагӀалга хьежача, хӀара сага, коллагӀча къамах из вар аьнна доацаш, цхьатарра боккъонаш хилар да. Хаттараштa жоп деннача болхлоша белгалдаьккхар, дерригача дунен тӀарча къахьегамхой классови уйлаш цхьатерра хилар, СССР-е дика къамаш, хӀара дар, коммунизм хьалъеча, ма хулла дукхагӀа шой дакъа юкъедахьа безам болаш хилар. Интернационализм къаьгга хьаьхкаш дола масал санна дийцар СССР-е дала къамаш шоайла даим, массе оагӀоралъа дӀа-юха гӀо-новкъостал деш хилар. Заводерча болхлоша белгалдаьккхар шоай интернационални уйлаш дегӀаахар советски вахара хьисап чоагӀдаларца дувзаденна хилар. ДегӀаенача социализма хьалашна къамашта юкъера гӀулакхаш белгалдувл экономически а духовни а вахара еш йола интернационализаци дӀахо а шеръяларца, кӀоаргъяларца, къамий культураш шоайла вӀашш вӀашегӀа а хулаш, гаргахарца. Тохкамо хьаьхьекхар, хаттараш хьалхашка уттадьрех 90 процент бараш шоаш сагаца хьоашал тӀесаш хилча из фу саг ва хьаже тоссилга, хӀаьта из малагӀча къамах ва шоашта бе башха доацилга. 70 процентал дукхагӀа болчар доттагӀий кхыча къаман нах ба. ТӀаккха хӀара викалагӀчо белгалдаьккхар шоаш кхыча къаман наьца, дезалаш а тӀехьа, доттагӀал леладеш болга, шоайла хьоашалгӀа ухилга, эшача вӀашш гӀо делга.

Марксизма - ленинизма ларарий школа я заводе болх беш. Цун кулгалхо ва Дидимов Султан. 18 саг ва укхаза дешаш. Уж тайп-тайпарча къамий викалаш ба. Уж массе а коммунистически къахьегама ударникаш ва. Цар ханнахьа а дика а кхоачашъю шоай партийни, общественни порученеш. Цул совгӀа школе шоаш Ӏоаль знанеш камавьрца ерх коллективерча нахана.

Заводе даьча социологически тохкамаша къаьгга хьахьекхар партийни организаце беча идейно-кхетам балара балхо къахьегамхой интернационални саккетам дӀахо а лакхберах, цар барт цхьоагӀо чоагӀъяра дикка гӀо делга.

В. ИНЖЕВАТКИН,
историе, социологе, филологе Нохч - ГӀалгӀай института Ӏилман болхло.

Тахан—энергетика Ди

ХАЛКЪА БОАХАМА ЛОАРХӀАМЕ ДАКЪА

Укх шера 22 декабре 63 шу дуз Владимир Ильич Ленина предложенегӀа Советий VIII Ерригроссийски съездо ГОЭЛРО план мога а яь, поахален встречуль хьалхара а электрификаце ларда тӀа халкъа боахам дегӀакхувлара цаӀ мара йоаца а перспективни план тӀайийца.

Парте политически программа хьалъюзаш йола шоллагӀа программа я аьнна цунах Сийлахь-воккхача Ленина.

ГОЭЛРО планагӀа лаьрхӀа хинна 10—15 шера 1750 эзар киловатт-сахьат низ болаш шера 8,8 миллиард киловатт-сахьат электроэнергиа йоаккхаргйолаш 30 районни электростанци хьалъе. ЛаьрхӀа хиннар дикка тӀехкхоачашдир. 1935 шера СССР-ча электростанцей низ 7 миллион киловатт-сахьат гаргга хилар. ХӀаьта шера йоаккхаш йола электроэнерги 26,3 миллиард киловатт-сахьатага кхаьчар. ДӀахорча цхьа шера отталь хинна мощность 60 процент лаккхъелар, йоаккхаш йола электроэнерги — 83 процент. Иштта сиха энергетика дегӀаахар дунен тӀа цу ханнала хиннадац.

Электрификаци бола ленински хьехама керттера принципаш чакхйоахар Ӏилманен техниканен карагӀдийнна кердагӀдараш юкъе а кхуллаш.

1983 шу дӀаделадуче хина вай мехка болх беш яр 75 электростанция, хӀарайр цхьа миллион киловатт-сахьат е кхы тӀех низ болаш а йолаш. Теплофикаци ярга диллача СССР-о дунен тӀа хьалхара моттиг дьккхай. ТЭЦ-ий чоагӀа 66 процент йоахал лу городашка бахача наха. ЦхьайтталагӀа пятилетка чакхйоалача хана вай мехка йоаккхаш йола электроэнерги 1555 миллиард киловатт-сахьатага кхоачаргья, е 1980 шера йоаккхаш хинначул 20 процент дукхагӀа.

Энергетика дегӀакхувлача дикка доккха дакъа юкъедихьад Грозненски энергосистема къахьегамхоша а. 1983 шера 25 шу дизад из система хьахиннa. Из юкъ республикерча энергопредприятешта белгалъьннай мощностaш сиха дегӀаахарца, оборудованена реконструкци ярца, производственни процессашта автоматизаци ярда, энергеца халкъа боахам Ӏалашбелга тешаме а кхуллийташ, технико-экономически хьоахамаш тоадаларца.

1964 шера Аргунера ТЭЦ-4 хьал а яь болх бе йолаялийтар цигара керда промышленни комплекс энергеца Ӏалашгъяра. 1962 шера хьалъяьхьлар Нохч-ГӀалгӀай АССР-е эггара йоккхагӀйола ТЭЦ-2 яха электростанци.

1967 шу республикана белгала хилар керда, хӀанзара ТЭЦ-3 яха теплоэлектроцентраль болх бе йолаялар-ца. Из яр оборудоване хьайийлла компановка йолаш, Ӏанара лакха параметраш йолаш, тух дӀахьестадеш йола йоккха установкаш а латташ.

Вай энергосистема юкъеяхай ЦаӀ мара йоалача Союзерча энергетически системана «Грозэнерго» халданза дакъа а лоацаш электрификаци яьй Къулбаседа-Кавказа машиннаьнга участкашта. Вай электростанцешка хилаьза даргдоаца гӀулакх а хинна дӀаэттад шерра теплофикаци дегӀакхувлилга, эггара нерегӀа йолча методаца электроэнерги йоаккхилга.

ИйслагӀча, итт-лагӀча, цхьайттӀалагӀча пятилеткашка оборудованела реконструкции модернизаци еш вахь балхаш боккха лоархӀам болаш хилар.

ТЭЦ-1 тиипфеннача лих турбинана метта отталь керда хӀанзара турбинаш. ТЭЦ-2 шие яьна. ТЭЦ-3 кхаь яьна а реконструкци яьй. Электростанцей электросетей болх тешамен боагӀача боарамагӀен дӀабахийтара тӀаераль бӀаьш мероприятеш чакхъяьхай.

25 шера дакка дегӀаенай «Грозэнерго» яха энергосистема. Цунна чуйоагӀа йиъ теплоэлектроцентраль, электросетей шиъ предприяти, «Грозэнергоремонт» яха йоккха ремонтно-наладочни предприяти. Цо централизовании хьисапе ремонтни наладочни балхаш ду «Грозэнерго», «Дагэнерго» энергосистемашка.

Энергосистема ша 25 шера дегӀабенаб 1,7-зза, республике дӀайохийта электроэнерги ялхазза гаргга дукхагӀа хиннай, шера йоаккхаш йола электроэнерги 1913 шера ерригача Россе йоаккхаш хинначул цхьан ахаззек дукхагӀа я.

Хоадамболлаш доле толамаш даьхад энергосистема коллективо 1983 шера а. Реконструкци еш, ремонтни дукха балхаш даь электропередачай керда линеш, подстанцеш трансформаторни пункташ хьалъяьй.

ДӀабалхача цхьайтта бетта пачӀохьалкхен планагӀа лаьрхӀачул совгӀа яьнна 11,4 миллион киловатт-сахьат электроэнерги, 37,1 эзар гигакалори йоахала энерги, кхоадаьд 2130 тонн условни доагор.

Энергетикий Ди «Грозэнерго» болхлоша хьинаре къахьегаш балха дика толамаш доалаш белгалдоаккх. ХӀанзарьяр шера керте эггара дукхагӀа йоахала энерги электроэнерги эшаш йола за йоллашехьа халкъа боахам тешаме Ӏалаш бу энергетикаша энергеца.

«Грозэнерго» предприятешта юкъе лаьрхача социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай «Грозэнергоремонт» яхача ремонтно-наладочни предприяте коллективо.

Дами шоай новкъосташта хьокхам тела къахьегаш ба коммунистически къахьегама ударникаш. Уж цаӀи ахк эзар гаргга саг да. Царех ба объединени ТЭЦ-ера [illegible]кхагӀйола аппаратчик М. К. Сухорукова, ТЭЦ-2 электромонтер Г. А. Майоров, «Грозэнергоремонт» ремонтно-наладочни предприятерӀ слесарь Ю. А. Шумилин, Малгбувен электросеташкара электромонтер-водитель С. Тапсуркаев, электромонтер И. В. Комаров, Малгбоален электросеташнара электромонтерий бригадир И. Д. Далилов, воккхагӀвола контролер-монтер У. Э. Абаев, автобаза водитель В. Н. Симоненко, кхы дукха бараш.

Г. ЯНИН,
«Грозэнерго» районни энергетически управлене управляющи.

Къаьстта дика къахьегама совгӀат кийчдаь накъабаьхнаб шоай дезача цӀейна Аргунски ТЭЦ-4 энергетикаш. Цу дезача денга кхачалехьа кхоачашйир цар электроэнерги яккхарен йоахала энерги яккхарен шера план.

Уж толамаш доахача дика дакъа а лоацаш, хьинаре къахьегаш бола болхлой дукха ба ТЭЦ-4. Царех ба хадданза социалистически яхье хьалха латташ бола слесарь Р. М. Умханов, турбинай машинист А. С. Зорина, смена начальник А. И. Лорсанов, кхы дукха бараш а.

СУРТА ТӀА: смена начальник А. Лорсанови турбинай машинист А. Зоринаи.

И. ПЛИЕВА сурт.

ДОККХАЛ ДЕ ЙИШ ЙОЛАШ...

Тахан вай республике электроэнерги пайда ца эцаш йола моттиг яхa хала да. Грозэнера электролинe проводаш кхоач промышленни предприятешка, нах бахана [illegible] пайда эц юрта боалане. Вайна сердала йоахала тӀелача нахах хургда ца дувцар.

...ВӀалла саг а вай-хьогӀ укхаза, аьнна хеталу «Грозэнерго» управлене № 2 йолча теплоэлектроцентрале чуваьлча. Из дукха хӀама ца эцаш нийса а да, хӀана аьлча, хӀанзарча замах дукхьал цхьан турбинни машиниста тӀехьожам доаттабу шинкхаь турбогенераторий балха. ТӀаккха цу йоккхача турбогенератораша деш а бус а цахаддаш электроэнерги лоаттаю вай республикерча заводашта, фабрикашта, мехкдаьтта промыслашта, кхыча объекташта. ХӀаьта ерригe технологически процессаш укхаза автоматизированни я.

Коммуниста Канарский Алексей Антоновича кулгалду слесарий-турбинистий бригада шоллагӀча теплоэлектроцентрале къаьнагӀъярех лоархӀаши, даим хьалхалаттараши я. ХӀанзачул тӀехьо шу хьалха цунна оаьр коммунистически къахьегама бригада яха сийдола цӀи. ХӀаьта цунца хӀойнга дакъа дац бригада кулгалхочун. Цо хоам вӀаштӀехьбаьккхаб коллективе къахьегам, бригадера хӀара сага йоаккхо ю.

Бригадера хӀара шоллагӀвар рационализатор ва. тӀаккха цу гӀулакха а яоккхам тела саг шоашта уллув волаш ба уж. Тхьаь пхиъ шу гаргга да я А. Канарский «Грозэнерго» ерригача управлене дикагӀа йола рационализатор лоарӀаш хьайоагӀа. ДукхагӀча даьнъе Алексей Антоновича тела предложенеш ювзаенна я къахьегама овсарле лакхъяраи турбинни оборудоване беш бола болх кхом беш хилийтарах. А. Канарена тийннача рационализаторски предложенеша предприятена баь цӀена пайда 150 эзар сома маьха ба.

1952 шера дена ТЭЦ-2 турбинни цехе хьинаре къахьегаш хьаноагӀа А. Канарский. Укхаза цхьанкха специальность яц цо йара ца ерзаеш, хӀаьта дукххача шерашка деиз цунца цхьана болх беш бола къахьегама ветеранаш а кӀезига бац шоллагӀча ТЭЦ-е. Уж ба слесараш Седашов, Калашников.

Х. СУРУДЖАНЦ.

МИШТА КХОАЧАЩДУ ДЕКХАРАШ

ШУРА ДУКХАГӀА ЙОАККХ

Мехка Кхачан программа кхоачашъеча доаггӀача тайпара шоай дакъа юкъедаьлара хьинар айдена къахьегаш ба Шалински района «Предгорный» совхоза хьайбаш лелидераш. Цхьайтта бетта 504,6 тонн шура ехкай цар пачхахьалкхенга, шера планагӀа йоакха йоагӀар 489,6 тонн йолаш.

Миштa баьккхаб ферма болхлоша из толам? Совхоза керттерча зоотехника Зазалаев Мусас яхачох болх тобеннаб къахьегама дисциплина чоагӀъяр бахьан долаш. Болхло тӀехьаваьнна хьавеча, е прогул йича кхалха дӀахьача хана хӀама алацар, уж санна йола нарушенеш теркал ицар ферме. ХӀанз цу тайпара хӀама дича чоагӀа ва лерӀ, дисциплина телхаераш бехктохаме ва.

Цул совгӀа доахантара шура дукхагӀа яккха вӀаштӀехьдоал рационагӀа ва доагӀа уж кхоабаш хиларах а. Доакъара цехе лаьрххӀа кийч а дийя мара дӀателац доакъар.

Хьалха дӀаяхача хана а болх беш хиннай доакъара цех. Цунга хьожаш бола операторашхайра хӀама ца ховш хиларах дика кийчдацар доакъар, кийчзер а технологи гӀоиа телхаеш кийчдора. ТӀаккха совхозе сецам бир доакъара смесаш дика кийчъеш йолча совхозе а бахийта шоай операторий Ӏомабе. Грозненски района «60 лет Октября» яхача совхозе а баха ашаш йола говзал караерзаяьй совхоза операторша. ХӀанз Заурбенов Увайс керте латташ йолча доакъара цехе чаьнях шиъ ки микроэлементаш етташ дийнахьел буси 6 тоннага дӀаккхоачаш кийчду доакъар геттара дика дуъ хьайбаша. Хьайбаш лелидерашка бехк ца боаккхийташ шоай декхараш толаме кхоачашду воккхагӀвола оператора Ибрагимов Абдулбека а оператора Улубаев Шамсуддина а.

Совхозе доккхал а деш цӀераш йоах шоай толамагӀа болча доярий Токтарова Зурай, Висханова Барланта, Дагаева Тамаре, Ибрагимова Розайна. Шера планаш тӀайийца социалистически декхараш толаме кхоачаш а деш 2500 килограммага дӀакхоачаш шура яьккхай царех хӀара доярка шоаш детта доахангара.

Шоай декхараш толаме кхоачашду детташ долча доахана хьожаш болча скотникаш а. Царна юкъе къаьстта Ӏуваш дика деш хиларах белгалбаьннаб Хамбиев Нурди, Улаев Ваха, Даташев Султан, Бахаев Ваха.

ЦӀенхаштта тераш тӀабо. Хийт совхозе дулх даккхара а. Юкъера лаьрхӀача хӀарaне доаьл 250 килограмм долаш йола 74 сиргӀа дӀаоттаьй шоаш къаьстта на могга йорстаяра. Цу хьайбашта Ӏунал деш ва скотник Джабаев Ӏаддархьман. Цо а ший декхараш тӀехдика кхоачашду. Дийнахьел буси 600 грамм доаьл Ӏотӏадеттаду хӀара сыртӀана, планагӀа кхета доагӀар 450 грамм долаш.

Толамаш доах Ӏаьсий леладеча болхлоша а. ХӀаьта царна юкъе аьрнача социалистически яхьe массаза санна хьалха я Эдилова Лала. Цо леладеча Ӏаьсашта ӀотӀадеттаду доаьл планагӀа хила доагӀачул дукха дукхагӀа хул.

Шоашта караӀаьнначох кхоачам а хинна Ӏе дага бац совхоза ферма болхлой. Шоай кхоачамашнех тоҗаашбен хьежка цар доаш деннад 1984 шера 1 январь хьатӀаотташ шера планал совгӀа пачхахьалкхенга 45 тонн шура йохка.

Таханерча дийнахьа хьайбаш леладерий тӀулакхашка хьежача тешаме да из декхар а цар толаме кхоачашдергхилар.

Н. АСЛАХАНОВ.
Шалински районни «Знамя коммунизма» хьача газета сотрудник.

Производства эффективности балла дикали лаккхъяра лерргга шоай низам тӀадерзадаь хьинаре къахьегача «Союзавтоматстром» ВНПО опытно-экспериментальни завода коллективо 1-ча декабре йоккха къахьегама кoтало яьккхар. Товарни продукци араяхецара, из маьхалъяккхара, нормативно-цӀена продукци араяхецара пятилетка кхаь шера план кхоачашъярах рапорт делир цар цу дийнахьа. ТӀанийцача социалистически декхарегӀа лаьрхӀачул дукха хьалхагӀа кхоачашъяьй цар кхаь шера план.

Ханал ши бутт хьалха

Ер шу чакхдалалехьа кхаь шера планагӀа лаьрхӀачул совгӀа ерз а хийца маьхала йоаккхаргья 350 эзар сома чухьнахьа йоацаш йола товарни продукци. ХӀаьта заданел совгӀа араяхецаргья 180 эзар совгӀа сома маьха нормативно-цӀена продукци. ТӀехкхоачашъеш я дерригача техника-экономически хьокхамий укх шера план а. Ер шу доладелча дене планагӀа лаьрхӀачул совгӀа 70 эзар сом пайда баьб завода болхлоша пачхьалкхена.

Пятилетка хьалхарча кхаь шера план ханал ши бутт хьалха кхоачашъяьй заводерча шийтта бригада. ХӀаьта укх шера план хӀанзалехьа дикка тӀехкхоачашъяьй тиъеста бригаде коллективо. Иштта къахьегача бригадех я Волобуева Пелагея Андреевнаси Егоров Григорий Владимировичен кулгалдеча гальваникий регулировщикий бригадей, Двуреченский Александр Николаевич керте латтача слесарий бригада коллективаш.

В. ДОТМАРЗИЕВ.

АВТОТРАНСПОРТНИКИЙ ТОЛАМАШ

МАЛГОБЕК

Дукха дика водителаш ба Малгобекерча автотранспортни предприяте хьинаре а хьаьнала а къахьегаш. Из гучадоал цар хьалаьчунга хьежача. Къаьстта дика къахьегаш хьабоагӀарех ба грузовой автотранспорта колонна шофераш. Кхы тайпарча автотранспорта колоннашта юкъе толаш я яз цхьайтталагӀча пятилетка кхаь шера план кхоачашъеча дьыгъе.

Масала, цу колонне болх беш вохча Дешниев Элмарза керда шу хьалилар август бетта, цу хана кхоачашйир цо пятилетка кхаь шера план, хӀанз из къахьегаш ва хьатӀадоагӀача шера май бетта чотагӀа. ТӀехдика къахьегарца белгалваьнна хьавоагӀа мукъ дӀа-юха кхухьаш вола Лулгучев Абукар из апрель бетта чотагӀа къахьегаш ва. Февраль бетта чотагӀа къахьегаш ба водителаш Гарданов Юсуп, Мамилов ИбрахӀим.

АТП парторганизаце секретаря заместителя А. Г. Яндиева йоах:

— Легковой, пассажирски, грузовой автотранспорта юкъе лаьрхача яхье толаш йолаш хьайоагӀа грузовой автотранспорта колонна. Лакхе цӀераш яьхараш санна болча водителаша хьалдоаттаду цу колонна сий, хӀаьта цар автотранспорт даим лелаш, бӀаьш тоннаш мохьаш дӀа-юха кхухьаш а наггахьа мара сеца ца латташ а я.

СУНЖА

Шоашта хьалхашка латта декхараш дика кхачашдеш бола водителаш хьоаха бича Сунженски района автотранспортни предприяте директора Д. Ю. Шаипова аьлар.

— Дика къахьегаш хьабоагӀа водителаш тха яткъаш а ба, къаьст-къаьста водителаш хинна ца Ӏеш, бӀаьрча бригадаш а я. ХӀана дикагӀчарех лоархӀаш я тха Шатаев Селих керте латта таксистий бригада. Цу бригадо пятилетка кхаь шера план кхоачашъяьй ноябрь бутт юкъе кхоачаш. ХӀаьта къаьстта шийн план Шатаева кхоачашъяьй апрель бетта.

Шин шерах итт беттах кхаь шера декхарех лаархӀаьаьб вахтови автобусаш тӀа болх беш бола водителаш: Костоев Мурад, Муртазов Висха, Севчушкин Анатолий, Урусханов Макшарип.

С. АРЧАКОВ.

ТЕХНИКА ШИЙ ХАННАХЬА ТОАЕРГЬЯ

1984 шера ихашка балхаш дара ший ханнахьен дилей машинно-тракторни парк кийчъяра Шалински района къахьегамхой инициатива юкъаш собрания а й, тха совхоза ремонтникаша, механизатораша, инженерно-технически болхлоша денхар тIайийлад карарча шера йиъалагIча квартала планагIа тоае езаш йола тракторaш 25 декабре тоаяь яха, хIаьта 1984 шера цхьоалагIча квартале тоае езараш — 23 феврале. Оаха дош деннад е шу чакхдалалехьа ерригa лаьттана обработка еш хIамаш дIаюьйш йола техника кийчон линейка тIа дIаоттае, силос хьокхаш хьажкIаш чувоаш йола комбайнаш, ялат цIенду машинаш, кхы юртбоахама техника 1984 шера 1 март хьатIаоттадаш тоаяь якка.

Из денхар толаме кхоачашдара техника тоаяра йола бригадирий тIоичаш юкъе я болаш йоккха балха опыт йолча механизаторех ворхI звено вIашагIъеллай оаха тракторни бригадашка. Цар болх дика дIабода. 25 декабрь хьатIаоттадаш шоай денхар кхоачашдаь баргба цу звеношкара механизатораш.

Силос хьокхаш йола комбайнаш тоаеш а къаьстта звено я Калоев Гирихана кулгал а деш. ХIанзле царех итт комбайн кийчон линейка тIа дIаоттаьяй цу звенос. Гуш да Калоева звенос ший денхар толаме кхоачашдергхилар. Шоай балха норма дикка тIехкхоачаш а еш хьинар айдешца къахьег слесара Тумгоев Ахьмада, газоэлектросварщикаша Мержоев Заречо, Карахоев Iумара, кхычар.

Укх шера йиъалагIча квартале 31 трактор тоае езаш да тхо. 15 декабрь хьатIаоттадаш царех тоаяь драаькхай 27 трактор. ХIанз укх денношка совхоза мастерске тоаеш лат тихы 11 трактор, цаpел соьгIа «Госкомсельхозтехника» предприятецка тоаеш латт 8 трактор.

Мастерске заведующе Евлоев Мальмада дика вIашт-тIехьдаьхад тракторaш тоаяра балхаш. Шоай денхараш кхета а деш къахьегама овсарле лакха йолаш балхаш ду тонарни, моторни, медницни, сварочни цехашкарча болхлоша. Царна юкъе къаьстта белгалбаьннаб слесарь-моторист, КПСС член, шийттIалагIча пятилетка чоагIа къахьегаш вола Тохов Муса, токарь Газдиев Мальмад, слесарь-медник Мерешков Илез, газоэлектросварщик Аушев Хасмахьмад, кхьыбараш. Цхьа балха ди дIадехийтац цар норма дикка тIехкхоачаш ца еш. ХIаьта тIахьожам ца безаш шоаш хьабу болх дика а бу царех хIаране. Цар а кхыча механизатораша а шоай денхараш кхета а деш къахьегарах аьттув боал хаьал хьалха тракторaш тоаяь яха а.

Дика хьокхамаш гойташ болх бу Оздоев Салангире кулгалдеча № 1 йолча бригаде тIехьаюзенна йола техника тоаеш йоаллача звенос. Бенов Мальмадгирий Оздоев Ювнази бригадираш а болаш инженер-механика Албогачиев Иоанъяна кулгал а деш Аьлтий-Юртарча отделене техника тоаеш боахкача механизатораша.

Цига ремонт еш йоахкача звеношта юкъе льрхача социалистически яхье хьалха я йиъалагIча бригада чувоаш йола Бенов Висангире кулгалдеш йола звено.

ХIаьзле белгальяьннай ка бола ялати КСКУ-6 яха хьажкIаш чувоаш йолеи комбайнаш тоаеш йоалла Котиев Вахас кулгалдеча шийтIа механизаторех вIашагIъелла звено а. Цар доаш деннад эррига комбайнаш 1984 шера 10 январь хьатIаоттадаш кийчон мугIаре дIаоттае. ЙиъалагIча квартала планагIа тоае езараш 9 комбайн йолаш 20 декабрь хьатIаоттадаш 14 комбайн тоаяь яьккхай Вахий звенос. ХIаьта царна юкъе льржача социалистически яхье эгтара динагIа къахьег йоккха балха опыт йолча комбайнераша Торшхоев Товсолта, Оздоев Уматгяре, Осканов Iалихана, Лолохоев Мусас, АихадовгIар дас Дауда, къонгаша Наазира, Iалихана, Руслана. Уж комбайнаш тоаяь бовда боахк.

Ремонтникаша, механизатораша, болхлоша хьинар айденна къахьегаргдола моральни материальни хьалаш вIаштIехьдаьхад совхоза кулгалхоша, партийни профсоюзни комитеташа.

Иштта, 25 декабрь хьатIаоттадаш ший комбайн дика тоаьча механизатора шийна доагIача алапел соьгIа 100 сом преми лу. ХIаьта социалистически яхье условеш кхоачаш а яь хьалхле яьккхача тракторни бригадана — 150 сом, хIаьта ахчан премеш лу шоллагIен кхоалагIен моттигаш яьхача бригадашта а.

Массе а бригадашка техника тоаеш боахкача механизаторашта бIайха кхача хулийташ столовеш а я болх беш.

Йоакхо ю совхозе нерда механизатораш кийчбара а. 20 ноябре хьайкIллача бикъ бетта йолча курсашка дешаш ва тхьо саг.

Иштта, тхоай яха дIа ма кхоачча техника тоаеш, керда кадраш кийчъеш, кхы тIа эша балхаш деш боахк совхоза къахьегамхой 1984 шера мехка кхачаи программа кхоачашъеча ма хулла дикагIа дакъа юкъедахьа уйла йолаш.

I. ВАРХАНОВ,
«[illegible]» совхоза вертгера инженер.

«Грознефтеоргсинтез» яхача производствени объединене ремонтно-механически заводе токара болх беш ва коммунист Олег Петрович Шулаков. Ший болх кхетамца вIаштIехьбаьккхаб цо. Къаьстта белгала ба цуя болх ше хьаеча деталех металлически шолхаш кIезигагIа хургдолча тайпара бен хиларца. Цу гIулакхо йоккагIо электроэнерги а металл а кходу. Цул соьгIа цо ць деталаш массаьа тIехдика хул. Планови задани, бакха нормаш массаза 130—140 процентал чулъякха йоалаш кхоачашъю цо.

Хьинаре дакъа лоац Олег Петровича коллектива общественни вахаре а. Ше коммунист хиларегIа терра массанз а тешаме кхоачашъю цо партийни а общественни а поручениш.

СУРТА ТIА: О. П. Шулаков.

З. БАТЧАЕВА сурт.

Кхом бе доагора

Района боахамашка планагIа де дезача балхашта хIара шера 15100 тонн дизельни карбюраторни доагор эш. Изаал из деза технологически картишка хьежжа дерригa балхаш кхоачашдеш хуле. Цхьабакъда, халахета а, планагIа де лаьрхIача агрономически балхех юкъера лаьрхIача 65 процент кхоачашдац района дукхагIдолча боахамашка. Цхьабакъда доагоре уж балхаш 105—110 процент чакхдоалаш санна списани ю.

Технологически картишка хьежжа кхашка де дезача балхашта хьакъоастадеча доагорах 10 процент, е 105 тонн кхокрех предплужникаш а екха лаьтта ахара лу. Цхьабакъда уж балхаш наггахьа мара чакхдахац. ХIаьта цу гIулакха хьажадаьча доагора цхьаккха хIама даь доацаше а списани ю. Иштта списани ю культиваци маьхки баьккха боацаше а цу балхашта лаьрхIа луча доагоре а.

ХIанад из шита? Доагора-смазочни материалех эффективно пайда эцалга мишта вIаштIехьдоалахалургдар? Цу дешашка тха специалистий сатем бовбаьб тахан.

Дукхахча доагора-смазочни материалий кхом бе йиш я уж мича, фу бахьан долаш йоа хьоаргга тоххаш, цу материалех эффективно пайда эцара опыт шерре дIайовзийташ хуле.

Доагорашца заправка ю ханна яв 25 заправочни пункт я тха района колхозашкей совхозашкей. Цистернай, бешнай ногIараш, краникаш оаьнатта дIакъовлаш, хилча доагора-смазочни материалий мел кхом бе йиш я цига болх беча наьха? Царна из ховргдолаш пунах дувца безам ба са дIахо.

Тохкамаша хьахьокх секундагIа цхьа тIадам Iо бохаш хилча дийнахьен буси 4 килограмм доагор довлга. ХIаьта тха района колхозашкей совхозашкей заправка ечa 25 пункто 128 краник я. Яьнна-а ухаш царех хIаране чу гIолла дийнахьен буси йиъ-йиъ килограмм араювлаш хуле, шера 193,5 тонн доагор довргда. Изаал из тоъаргда эзба 26 эзар гектар лаьтта аха.

Алюминиеви беса басар хьекхача кхоаленна кIал латтача резервуара чура доагор аькхи малх болча дийнахьа 11 градусага кхоачаш доахьалу, овкъара беса чура — 14, Iаьржа чура — 30 градусага кхоачаш. ХIаьта доагор дукхагIа доахьа ме лу Iи а хале дукхагIа дIаув из феца. Итт кубически метр доачал чуйоаа резервуар 90 процент бензинаца йизача цунах шера 20 килограмм Iи а хиле дIадода. ХIаьта пхеллагIа дакъа мара йиза, цхьаккха тайпа кхоале йоацаш латтача резервуара чура — алхазза дукхагIа.

Заправка ю аппаратура телха а йолаш машиний бакашка чу доагор деттача хана ю тIехтьахийтар, ведараца чудеттача хана Iомехкадар бахьан долаш заправке болх беча цкьан саго доаде тарлу шера 50 тонн бензин. Из тоъаргдар ГАЗ-53 яхача машина 16 эзар километр соьгIа яиъ бе.

Доагора-смазочни материалий кхом белга вIаштIехьдоаккхача лоархIаме моттиг дIалоац машинашта техническа гIулакх дара системо. Тракторашта, автомобилашта, комбайнашта ший ханнахьек дикех технически гIулакх даро торо хулийт дукха доагор доага а ца деш двигателага лерттIа болх байта, техника викех динагIа пайда эца.

Регулировка яза йолча двигателa форсунка, лерттIа йолчунна кийсйяча, юкъера лаьрхIача 30 процент дукхагIа доагор доаду. хIаьта ялх цилиндр йолча бензинаца болх беча двигатело цун цаI е иинъ свеча болх беш ца хилча — 40 процентага, чархаш боерамагIа йиза ца хилча — 6 процентага, карбюраторо е радиаторо лерттIа болх беш ца хилча — 5 процентага дIаккоачаш доагаду.

Из деррига дика кхетадеш хьаьнала къахьегача Ленина цIерагIча колхоза водителаша Умаев Салманен Вазаров Ьенсолтан цхьа тонна ах тонна соьгIа бензин кходадьа уня шера. Цар а кхыча водителий а балха опыто хьахьокх машина лерттIа доал деш хилча шера юкъера лаьрхIача 450—500 килограмм бензин кходе хIара шофера торо йолга.

Пайда боацаш болх беча хана ЗИЛ-130 яхача машина моторо цхьан минута 25 грамм бензин доагаду. ХIаьта двигатель ца йовеш сеца латта машинаш, тракторaш хIара боахаме бIаргаго йиш я. Цхьавар хул болх беш мотор болаш коапаIарашка трактор дIа а оттайия цIагIа хIама юаш вагIаш, е гаьннара хьахкке ший машина тIа, трактора тIа а вагIаш столове хIама яа воагIаш. Уж кхоачамбоацараш дIадаьхача дукха а доагор кходе йиш я.

ХIара боахаме вIаштIехьденна деза кхай тIа болх беча хана мала кхача кхухьилга, кхай тIа йоллаше а лаьрхIа йолча машинашка техникана заправка елга, нах столове кхувлилга, балхара цIанхувлилга.

Тохкамаша хьахьокх спидометраша болх ца беш боахамашка дукха машинаш йолга. Цу гIулакхо кулга цIена боацача наха дика аьттув лу. ДукхагIча даькъе цу наха дохк шоай доалахьа машинаш ярашка, цIагIа дизельни доагораца пешкаш йоагаеча нахага доагор. Из кхета а деш хIара машина тIара спидометро мел дика болх бу хадданза хьожаш хила еза хIара боахамера инженерни служба.

Бакъахьа хургда доагора кхом беьчое времк а дукъ доагIачул дукхагIа доадеча сагагара цун мах хьа а боанкхаш гIулакх юкъедоаладича.

З. УЛУБАЕВ,
Сунженски РАПО председатела заместитель.

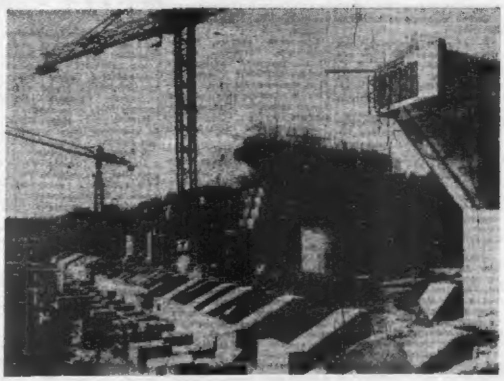

СРР. «Аьшка коавлIараш-II» яха гидроэлектростанци — социалистически мехкашна цхьана къахьегара символ. Из хьалгьеш латт Дунай яхача хи тIа румынски, югославски гIишлонхоша цхьана балхаш а деш. Из хьалгьеча техническа гIо ду Советски Союзо а.

ХIаране низ 27 мегаватт бола 16 гидроагрегатт оттаергья кердача ГЭС-е.

ПлановагIа лаьрхIача низала — 430 мегаваттага — «Аьшка коавлIараш-II» яха гидроэлектростанци кхоачае лаьрхIад 1984 шера.

СУРТА ТIА: хьалгьеш латта гIишло.

Адиерео—ТАСС сурт.

СЭВ: интеграци лелаш я

ЭНЕРГЕТИКА ЙОККХА РЕЗЕРВ

ХIанзарча хаярча общества экономика дегIаахара кIийленех цаI я доагора-энергетически комплекс (ТЭК). ТIа-тIа дукхагIа хьинна ю энергетика Iилма-техническа прогресса темпашта, общественна производствана интенсификаци яра, цун технически боарам дикхбара, къахьегама хьалаш тоадара. Бахьан доацаш дац цудухьа региональни энергетически комплексаш хьаяра дуней тIа чIоагIагIа теркам тIаухийт[illegible].

СССР хьинаре новикъостал а деш вIаши гIулакхаш а леладеш, цу даькъе хоадам боллаш дола толамаш даьхад СЭВ членаш долча мехкаша. Иштта, НРВ электростанцей низалаш 60-аза соьгIа дегIадаьккхад 1945 — 1979 шерашка, сага сиха дIайоккхийта электроэнерги 100-аза. ГДР халкъа боахаме хIара денна чакхбоакх 700 тонн кIор, 52 эзар тонн мехкдаьтта, 32 миллион кубометр газ. Республика исторе эгтара хьалха хьаьй шера 100 миллиард квт. соьгIа электроэнерги арахецара йола торонаш.

Цхьабакъда промышленноста «маькх» — кIор, мехкдаьтта, газ — шу тIехьа езлуш латт. ТIехкьарча 20 шера мехкдаьтта скважина юкъера кIоаргал дукха хIама ца эшиаш шоаа соьлйнай, кIоаргалуш латт кIор боаккха шахташи разрезашь, чоалхкенгIа хул долче, маьза ез а лу кIор боаккхаш йола оборудовани. Цудухьа гучайоал уж ресурсаш ма могга кхоаре проблема.

Социалистически доттагIлен мехкашка доагора-энергетически комплекс дегIайоалаяр айхха дувзадена да экологически проблемаца. Энергетически объектай низалаш совдахара эш, гIишлош хьальйра йоккха лаьттел массиваш, дикхьо хин ресурсашта тIаотта йоахала нагрузка. Йоакхаьа бIехьера кхераш тIа а оттабей.

Энергена Iалашбелга тоадеро а цунца цхьан гонахьара го ше хьахулача хана хинсьачa тайпара цIена лоаттабара а йола йоккха резерв я энерге альтернативни тIаьстам оалаш яраш — мух, малх, лаьттан йIоахал. Шоай климатически а географически а белгалонашка диллача мила энерге дукха ресурсаш йолаш да социалистически доттагIлен мехкаш. 12 миллион киловатт гарга ба Болгаре, Венгре, Куба территоре тIа хьекхача мила потенциальни низ. ГДР, Польше — 60 — 80 миллион, МНР — 800 миллион, ЧССР — 25 миллион. ХIаьта СССР — 11 миллиард. Наггахьа санна уж низалаш болх бе доладелийтача, дукхьал шера 3—5 эзар сахьата хьоргья СЭВ членаш долча мехкашта 6000 миллиард квт. с. кхоачаш электро[illegible].

Михаэнергетически установкаш хьаю СЭВ членаш долча мехкаша шо-шоаш санна. иштта Экономически Вlаши гIо дара Совето гома чу а. Из деш цар ларде лувц 1981—1985 шерашта лаьрхIа йола Iилма-техническа даькъе цхьан гIулакхаш леладара программа. Цо къоастаю аппаратий керда образецаш оттаечара социалистически пачхьалкхеней Iилманхой специализаци.

Иштта, НРВ, МНР, СРР, СССР вIашагIдетт шоай низаш 16 киловатт низ бола михаэнергетически установка хьаяра. Из я курортни комплексаш, туристски базаш, хьайбаш леладу фермаш йоахалца Iалашъяра лаьрхIа. Кхашнара станаш, даьгIенаш, метеорологически посташ, кхыйола гаьнара объекташ Iалашъергъйола автономни комбинировании маьлхен михен установка. Цуина разработка елга тIа[illegible] Монголе, Румыне, Советски Союза специалисташта.

Михаэнергетика дегIайоалаяр экономически пайдана хилар бакъду практически расчеташа. Иштта, 100 киловатт низ бола миха установка юкъейоаларо йиш хулийт шера чухь цхьан агрегата 78 тонн йолаш коача доагор кходе.

Энерге кхыча источникашта юкъе дикагIа лоархIаш да Лаьттан дIайха хиши маьлха энергии. СЭВ членаш долча мехкашка йоаттIаш йола установкаш хьалъяр юхадет хIанз укх сахьате цу тайпара проекташ экономически хиларца юкъаенача массехк технически проблема. Уж халонаш дIаяхара никъ лерхI социалистически пачхьалкхений Iилманхоша къахьегам дунен халкъашта юкъе бекъар. Из доагIа, масала, хьаеча МНР, СРР, СССР санна маьлха активность дикха йолча мехкашта дакъа лоацаргдола маьлта энерге преобразовании яра йолча установкашта.

Игорь ГРАНИН,
[illegible]

(АПИ).

Выставкаш, ярмаркаш, конкурсаш

НИГЕРЕРА ШЕДЕВРАШ ЛЕНИНГРАДЕ

Цецвоинхаш дола керамически портреташ, кхерах яь инаслеш, терракоташи латунаши, бронзах яь рельефаши фигураши, хьаллй лелаю образецаш шерра хьахьоккхаш я ленинградски Эрмитаже яьча «Нигере искусства 2000 шу» яхача выставке. Цо тешал ду хьалхарчи хаверча африкански художникийн ремесленникийн гоезал лакха хиларан цар творчески уйлаш шоай тайпара хиларан.

ТIехкьарча ханналца нигерски искусство йовзар дувеп тIа верттерча даькъе уж хьаь материал йIаьха яхаш да хиларегIа настта пайдана йовцача юалаш хинача, цудухьа эгтара къаьнагIа йола образецаш яь ха а алкха яха бIаьшере мара ца хиначa, дахчаш скульптурехи маскаехи.

ХIаьта, хIанз, Нок, Ифе, Бенина, Игбо-Укве, кхыбарий искусствох дола сенсационни хIамаш гучадийнначул тIехьагIа къаьгта гучадаьннад Нигере хIанзарча территоре тIа даьхача халкъий искусство дукха бIаьшеренаш чулоацаш истори долаш хилар.

Выставка хьеллаш къамелаш даьча Нигере социальни дегIаахарен культурaн министра г-жа Сими Джонсон, СССР культура министра заместитела Е. Зайцева, Эрмитажа директора академика Пиотровски Iалахьате лакха мах бив коллекцена. иштта белгалдаьккхар африкански мехкашка лахача халкъий шоай искусство а хинна йовнаш, йолаш яр кхычаьара хьатIаеча а йола яхаш колонизатораша дуацараш во боахоша хархдел хилар. Ленинградерча наьха а дукхача советски кхыча мехкийн туристий а теркам чIоагIа тIаозаш йолча 100 шедевро къаьгта дувц мехка историех, цун наха, цар динах.

Выставка цIенхаштта йовза лаьрхIа ба советски Iилманхой-африканисташ. Иштта, африканистика советски школана керте латтача Iилмай Академе член-корреспондент волча Д. Ольдероге лерхI, Малибузен Африка ший мукъагIча древни культура центр хиннай аьнна.

Советски наха чIоагIа дувхаьа искусство, — аьлар АПН корреспондентага Советски Союзерча Нигере Федеративни Республика посола С. О. Ойелеке. — Цар чIоагIа лорaю шоай культурни тIехьале, хIаьта кхыча халкъий искусства сий а ду. Тхо чIоагIа раьза да тхоай экспонатеш деррига дуненна йовзаш йолча Эрмитаже дIахьохка отталь...

Юкъера бувзамин дани шерлуши чIоагIлуши латтача Советски Союзей Нигерен халкъашта кикъера доттагIала пар цхьана леладу гIулакхаши чIоагIдаргахьа баьккха лоархIаме гIа хиннаб «Нигере искусства 2000 шу» яхача экспозицех.

Борис КРИВЦОВ.
(АПН).

Дувца хIамаш долча сагаца вIашагIкхетар

Олинто Валье— турпал города мэр

Агентство печати Новости дешарий терена тIаоз «Найе Берлинер иллюстрирте» (ГДР) яхача журнали тIа арахьадача Катерина Гиттис репортаж.

Манагуарара наьнъа арадоалаш алькальда Масаи Олинто Вальета тхоаш дозагIа аьна хоам баьбацар оаха. Никарагуа столицера го баьнкха латтача сов хозача баьцашта, гаьнашта, лаьттах хьатIаювлача тропически кхыча хIамашта юкъе гIолла. Iоухаш латташ укхаза массанахьа максови кхаш белгал дара пайда кийбу цаца санна Iургаш а доахкаш йола Iаьржа лава а йолаш болча вулкана юкхе гIолла къулбехьа долхаш беррига а 30 километр наиъ бича мехка эгтара зIамагIчех эгтара кIезигагIа нах бахачен провинце центр йолча Масае кхоач тхо. Моих мукъабаккхара баь тIом чакхбаьнначул тIехьагIа город-турпал яха цIи енна город я из. Сов дукха езарагIа «Никарагуа зиза» оал цупах никарагуанхоша.

Города юкъерча улицех цхьанне тIа хьалха губернатора резиденци хиннача здание чу я провинцена доал ду административни органаш. Тха аьттув хилар — Олинто Валье ший метта вагIаш вар. Цхьан истола, шин гIанда, массехк никапа низтъа ма ра моттиг тоъаш йоалача цо болх беча кабинетал йоккхагIа я приемни. Укхаза тIанйбу цо сатийнна шоай вргIа тIаккхачарга хьежаш багIанах. ЦIепах тоасина, хьатара бос бола кIай тIолг ухла кхалсаг, из а [illegible]цаш, ай кабинета чу а кийкхе, чIоагIа кулгаш а лестадеш латкъа йолалу, мерза хIамаш йохкаш йолча ший ларека хIанс а моттиг къоастальяц рыночни майда тIа яхаш. Юха оалаш хIама а доацаш ладуигI Олинтос цо баге вIашка ца юллаш доахача бекнашка. «КIезагига сабарагIа хила, Негра. Къаьна ярмарка йохаьй бомбардировка йолаш, цудухьа хьалха 700 ларек лаьттача эзари ши бIаьи дIаннйсъе езаш да вай хIанз». Амма Негра юхаяла дага йолаш яц: «Iа гIо де деза сона. Цхьа торо хила ма еза тха дала. Сона хетачох, наха гIо де хьожаваьа хьо укхаза. ХIаьта нахаца со а ма йий». Волакъеж Олинто: «Тахан делкъеа тIехьагIа собрани хургья ярмарке. Хьайола. Дувцаргда Iа хьай проблемех. Массане а цхьана уйла ергья вай, уж мишта къоаствергья». ТIехкьара а раьза хилар кхалсаг. «Баркал, Донила барнал да хьона Олинто».

Ярмарка — города дог а города мэр чIоагIа йовкхо еш хIама я. Цун территори дикка шеръе еза. Из хIама чIоагIа лэшаш да бахача нахах дукхагIа бараш художественни ремеслаш йола индейцаш болча Монимбо оалача квартала. Негра а цу районе ях. «ХьалхагIа йовзарий сона из? А. Амма иштта шийх бIубенна а темперамент йолаш а хила йиш яц духхьал Манимбо вахаш йола саг мара». Ялх шу хьалха геттара чIоагIа эшаш хилар иштта оамалаш йола нах. Цу хана, 1977 шера, тхьаь итт денал дола зIамига саг тIехьа а волаш сомосовски гвардейций казармена штурм йир Олинтос. хIаьта ялх дийнахьа къонахий санна моастагIчоа духьала а лаьттар, из дIа ца хецаш.

Олинто Валье Масае ваьв. Цун да каг-каг хIамаш йохкача тика чу хиннав болх беш. Къе баьхаб. Олинто бархI шу даьннача хана, Iаьдала «мутIахьа» вац аьнна да набахта веллар сомосовцаша. ЧIоагIа хало лайна а йохаль бат йолаш а вар из набахтара цIавеча. Школе революционерий къайлагIча кружока юкъевахар Олинто. Эгтара хьалха укхаза хезар Валье на Никарагуа къаман турпала Сандино цIи а халкъо мукъадалара доаттабеча къовсамаш а. Сандинистски къам мукъаданккхара фронта заданех болх беш хилар. Манагуа, Леоне, Эстеле, Матагельпе. 1961 шера тхулавала везаш хилар. Кастта Iовахьийтар. 1977 шера ше вагъча моттиге юха а вена Масае казармена штурм яраштa кулгал деш хилар. Лаьцар, цIаьхха а Iовахьийтар, цIаьхха а ведар. Цул тIехьагIа лоалахарча Косто-Рикера Сандинистски къам мукъадаккхара фронта гIо делга вIаштIехьдоакх Олинтос. Сомоса диктатура дIаьяккхачул тIехьагIа цу сахьате ше ваьча городе цIавоагIа Валье, укхаза хьинаре дакъа лоац керда вахар дуллача. Тахан 35 шу да [illegible].

«ХьалхагIа вIаштIехьбаха безар нах, — дувц Валье. — ХIара улица тIа хьайлалар оаха Сандинистски фронта истори Iомадара йола кружокаш. Укхаза занятешка юшар ерriга лоархIаме проблемаш». Ший хана цу хьалхарча кружокий кIийлен тIа вIашагIъехрар обороне сандинистски комитеташ. Дукха хIама ца лиэшаш Масие бахаш бола берriга кхийна нах чубоагIа города вахара боккха лоархIам болча цу комитеташка. Комитета членаша, масала, сарахьа а кIиранденошка а, шоаш яра а бувлаш, улицаш тоаю. «ВорхI улица хIанзле а кийчча я. ХIаьта уж ийс эзар метр я», — йоах Олинтос, доаккхал а деш. Цул соьгIа, из гIуланх никарагуански городашта Сомоса режима духьаларча къовсаме къаьстта белгалъяьннача городашта тела соьгIатий хьисапе хIама да. Уж балхаш къаьстта лоархIаме да мехка дукхагIа йолча городашка духхьала центральни улицаш мара наькъашка жагIа а асфальт а бийла ца хилар бахьан долаш».

Масаи улицаш цIенъяьннай, чухерпадаьча цIеноех юхейнса хIамаш дIа а яьла. Городе лаьтта тIемаш дагаухийт алхха къаьнача ярмарке чукийрца латтача цIеношен хьалха казармаш хиннача здание. ВIаштIехьдаькна дIадолалуш латт бахеча наха медицински гIулакхаш дар, хьалъяй массехк школа. Олинтос хьахьекхар канализаци хьаяра йола смета. Духхьал Монимбо хьахийцад 14 миллион кордоб. Телефона гургало юкъагIдаьнккар цун къамаьл. Олинто дIавийкар города цхьан районе. Цига лерттIадаьннадац нах эшарашца Iалашбелга. «Машин я хьа? Со вугаргвий Iа?». Дилла а гIаш лел Валье городе.

Города йисто уллача такалга чу хьежаш багIаш бар компаньеро Валье кхачарга. Цига гулбенна хиннача кхелнаяа тика да бехке вора цо маьнх дIалоккхьа хилара. Мэра саббарагIа ладийгIар шинна а саглоно дувцачунга. «Иштта. ХIана шевар чугIо. Тхо хьожаргда гIулакхега». «Дика да. Олинто, аьлар кхалинахе. — Оаха кхетторхоаш Iехадайтергдац. Тха-м а коми тет ма йий». Валье хоам бир тхога, 1980 шера мехка эгтара хьалха хьаьд хинна хиларех маьхашта боиъоша тIахьожам лоаттабара система. Товараш кхахьа доладир тикашка духхьала уж хьалечара, цу наькъаца шоашта пайдаш даьча юхадокка йийдераша хIама а ца кхоачийташ. ХIаьта маькашта лоаттабу предприятей города районий оборона комитеташа.

ТIавияхар тиней дай совза кулгалхо, Гучадьлар, тика чу хьоар хьадена ца хилар. Валье координаци ю провинце ерригача кулгалдеча органий балха. Цунга гIолла латт бувзам къамаца боараме а. Цун блокноте столицага гIолла къоастаде дезача дешеех долча йоазошта юкъе цхьаькха ду — хьоарах дар.

Мэра балха ди цхьаккха минут ца йоаеш де мел дезар дIаладаь да, хIаьта де дезараш геттара дукха а да. Амма ший болх мелла дукха бале а, хIара денна кхаь сахьата тIаийбу цо нах. «Халкъа вайх бенна тешам ца боабара, чIоагIа теркам тIабахийта хьожаш хила деза вай наха эшараш фуд. Цхьаккха проблема а хета езац вайна йошка кхачча йоацаш».

Эгтара лоархIамегIарча денхарех цаI лоархI бахача наха политически образовани хилар, наьха организаторски способностий дегIаккхувлар. Цудухьа хIара денна хIана хилац аьле хул из аьшкасаьрг беча завода профсоюзни группашкарча а оборона города комитета политобразоване занятешка. «Тхоай эгтара динагIа а тешамегIа а бола къовсамхой моих лорабаре къулбасене кхийта безаш да тхо. Царех цхьабараша шоай дегIамаш Iодехи моастагIчоа духьала латаш. ХIанз а я тIемаш латтача районашка Масаера яха ши резерви батальон». Городе вIашагIъеллай халкъа милици. Сар-сарахьа тIема кийлуш хул уж, хIаьта бус дежурить ду нах бахача районашка.

«Халкъа Iаьдал латтача диъ шера даьраш дукха да. Амма кхы а дукхагIа да дедезараш». Воккха энтузиаст ва Олинто Валье. Цунна хов халкъа Iаьдал бахача наха дилла а хьаллоацаргхилар.

Масаера дIадолхаш Валье волча дахар тхо цун Iадика ювца, амма из вацар. Из дежурни вар оборона комите[illegible].

(АПН).

«ЛЕНИНИАНА»—ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ПРЕМЕ ЛАУРЕАТ

Ши шу хьалха Нурадилов Ханпаший цlерагlча Нохч-Гlалгlай пачхьалкхен театро хlоттийр Сийлахь-воккхачу бьвчча В. И. Ленина хетаелъ спектакль. Цу бехктокхамеча граждански а творчески а дерххараш дика лоарлlайир театра коллектив. Цунна дола тешал да цу спектакла режиссера М. М. Солцаевнийи Ленина образ кхоллача артиста М. А. Давлетмирзаевнийи 1983 шера Российски Федераце Пачхьалкхен преми кьожаир. Цу доккхача совгlатаца театра коллектив даьхьаре а кхоцаш, тlайоагlача хана из тайпа аьттув дукхагlа буълар лоаш лоаца а Бокиххаш, тха корреспондента интервью йийцар цу спектакла режиссерагара М. М. Солцаевгара, артистагара М. А. Давлетмирзаевгара, республика культура министрагара А. С. Галаевгара.

ИНТЕРВЬЮ

Эгтара хьалхара са хаттар да Галаевга:

— Абдулла Саидович, укх тlоехьарча ялх-ворхl шера вай театра шозза яьккхей К. С. Станиславски цlерагlа йола Российски Федераце Пачхьалкхен преми. Iа фу аргдар цунах?

— Цу гlулакхо дика гучадоаккх моллагlа «Валлане йола проблема, теме яшха низ а къахъал а дола режиссерашии актерашии вай болгг. Бакьда, цу гlулакхо актераша, режиссераша, театра берригача болалоушта хьалхашка оттаду кхы а бехктохкамегlа дола дехкараш: дайха топамаш дlачlоагlдари кердача хаклалашна доала нийсъ лахари.

Йиззе йола драматурги йоацаш дика спектаклаш, чоалхане сурт-сибаташ кхолла хала да. Тахан из тайпа драматурги вай я ала хала да. Цу деша уйла я а оарцагlа бовла а безза вай яздархой, драматургаш. Къаьстта эсала латт вай заманхочун турпала а денала а гlулакхаш хьахьоккхилга. Театра хьалхашка латта эгтара чоалханегlа йола проблема из я. Укхаза цхьана болх бе дезарийла бе яздархой а театр а.

Спектакла авторга, постановщикага, Российски Федераце искусствай заслуженни деятелага, РСФСР Пачхьалкхен преме лауреатага, Нохч-Гlалгlай комсомола обкома преме лауреатага Солцаев Мималтага летт аз:

— Лийрхlари дагалаьттари кхоачаш хиннадий?

— Фу аргда хьога? Ленинграде хиннача советски къамий театральни искусства Ерригсоюзни фестивале цу спектаклах лауреат хилар. Хlаьта театральни критикаща, цигарча Доккхача театра В. И. Ленина роль ловзаеш волча СССР халкъа артиста Лавров Кириллаи спектакла а Давлетмирзаев Муталипа баьча образ наолланаш баьча болха а лакха мах бир. Бакьда, дерригa а тха вlаштlехьдаьннад. дерригa а дьал оаха аьлча нийса хургдац. Цlаккха кхоачалургбац цу спектакло тlа театро бу болх. Из тlа-тlа тоаеш театре кха эзаш я, хlана аьлча, В. И. Ленина тема дуне ше мо мара кара лоацалургйоацаш боарам боацаш йоккха а кlоарга а я. Ленина кlоарга къахъал, уйла, цун идеяй цlенал, сийле йоалча тайпара наха дlайовзийтар актара кертера декхар да. Цунах дика кхет Давлетмирзаев. Сона дага ца хиннача тайпара дика йоаш цо Ленина роль.

Денгара ди массеза доаз вехаро вайна хьалхашка уйттаю чоалхане проблемаш, бехктохкаме декхараш. Хlаьта сийлахь-воккхача баьча вахаро, цун гlулакхаша тахан вахаре нийслуча хlамашта дуттlаволчах, нийса никъ хьох.

Исторе критически хьажаш ма Владимир Ильич хьагойташ, цун сийлахь - воккхал довзийташ йола сценаш юкъейоагlаш я Погодина, Тренева, Корнейчука, Шатрова пьесаш. Уж еррига а сценаш юкъейоалаьязъа а тха композици. Цудухьа къаьстта чоалхане декхареш дар из роль ловзаеш волча Давлетмирзаев Муталипа хьалхашка лаьттараш. Из царех, сона хетачох, дика лоархlа а вир.

— Вай лакха мел йийцача пьесашка баьча фрагментарно мара гойташ вац, — дуъц Давлетмирзаева, — хlаьта Солцаева яьча композицес тхона тlо доре уж ерриге фрагменташ вlашагlтохаш стилистически цlи йола спектакль кийчъе. Тайп-тайпарча ситуацешка Ленин хьехьохкаш йолча цу сценашкара цун тайп-тайпара оамалаш йовзаш, хазал йоккха оптимизм цунна мичахьара йоагlаш хиннай хьожаш хиннад тхо. Ленина дика хоаш хиннад ше лахар, ше тlехкуаш вар, ше дагаваьцар фуд. Цигара кьа йоагlаш я цун оптимизм. Хlаьта цо дагалаьцар iалламате геннальнн хlама хиннад. Невах, хаяьах бола цун тешам цlаккха байнабац.

Тахан вай Даьхе дунен тlа эгтара йоккхагlеи, сийлахьои йола держава я.

Мегахьа санна хlара сег шийна эшар, ше тlаккхуаш волчох кхеташ а тешаш а кийча, цо кхыбараш а шийна тlехьа боак.

Мималтас Ленина роль ловзае эза хьлча, цхьорноа кхераваяр со, дукхача хана дена сона дагалаьтта а дагахьа со тlаккхуаш йола тема из хиннаяле а. Сона шера хоа Ленина образ йоагlача бесса со вlаьхаа хьахаиза цо аьнинига. Из-м бух боацаш йола тема я. Цудухьа кlапзавица айса дешчох юкъера мара вархlад аз. Болх-м кlанзачул тlеххьагlа мара дlабевалуш бац.

Интервью йийцар Бек АБАДИЕВ.

СУРТА ТlА: М. Давлетмирзаев М. Солцаеви.

А. ПАНАРИНА сурт.

КНИЖКА МАШАРА ГlУЛАКХ ДЕШ ДА

Цу темагlа вlашагlкхетарий, дагабуъларий бlарчча цикл вlаштlехьаьнкхай книжкаш дешарий обществаи республика поэзоний Союза пропаганда бюроса.

Нохч - Гlалгlайчен халкъа поэтессас Р. Ахматовас, йоазонхоша М.-С. Плиева, I. Шайхиева, С. Чахкиева, М. Сулаева, иштта кхыбараша вlашагlкхетараш чакхдаьхал Нохч-Гlалгlай педагогически институте, кхыча моттигашка. Уж книжка цlей а хиннa чакхдаьлар.

Хlаьта укх деношка «Книжка машара гlулакх деш да» яха литературни цlей хьвар Грознерча В. И. Ленина цlерагlча культура Дворецe. Вlашагlкхетар дlадоладеш республика халкъа поэзонхочо Боков Ахьмада аьлар: «Вай мохк даим машар лорабеш вз бахьан къовсам лоаттабеш хиннаб. Машара тlаьхьехаш дола хьайкарал санна тlаьц вай КПСС ЦК Генеральни секретара Ю. В. Андропова Заявлени. Советски пачхьалкхен хьалхарча денош ка тlайлгад машарах дола Декрет. Поэташа байташ язъю машарах, композитораша илли дехк. Цу темана хетаьь дукха произведенеш язъяьй Нохч - Гlалгlайчен йоазонхоша я».

Вlашагlкхетаре шоай стихаш а ешаш машарах, цхьана лаьттах къамаьлаш дир йоазонхоша Арсанукаев Шайхе, Плиев Махьмад-Саида, Мянтяк Ивана, кхыбараша.

Тlема ветерана, журналиста С. Воронина дийцар тlем тlа даьча лоацаш хиннача грознецех шо яздечa книжках.

Книжкаш дезараша хиннача вlашагlкхетаре дакъа лаьцар Нохч-Гlалгlайчени Къулбаседа-Хlирийчени заслуженни артиста В. Панова, актрисас Т. Башлаковас. Цар тайп-тайпарча поэтий стихаш йийцар.

Нохч - Гlалгlай книжни издательства йоаккхагlа йолча редактора Г. И. Яблоновас дийцар тlема-патриотически тематикагlа Кхоталон 40 шу дизарга арахецача книжкаех.

М. АЛЕКСАНДРОВА.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

Ветераний йоакхо ю

— Александр Александрович, Iуйре дика хийла хьа! — дlадоладу телефонаца шийна къамаьл Грознески горплодоовощторга чуйоагlача № 12 йолча тика йоккхагlйолча продовеца Дугиева Динас. — Миштай хьа могаш ал? Фу хьал да хьога?

Тlаккха терказ тlа а бахийта ладуагl цо союзни лоархlамерча персональни пенсионера А. А. Ваксмана шийга юхаденнача жопага. Цунна дукха дика хlамаш хилар а лоеш Динас аьлар:

— Тха тика чу апельсинашии мандаринашии яьхкай. Долаш да керда а берхlалла дехка а баьцадаараш. Фу эца безам ба хьа?

Цо денна санна дlа а яздаь дельъа ха хьатlаоттаьелья из кхоачашдергхидарах тешаенр Динас пенсионер. Тlаккха телефон техар тlема ветерана С. Давыдовга, кхыболча массаларча эпархошка. Цул тlехьагlа кхыча продовецаша цхьана кьехати тlормигаш ден хlамаш дlахьорчаеи эттар.

— Тха тика чу учете латташ 500 сағ ва, — йоах Дугиевас. — Халахете а, тхоай берригача а массазарча а эпархошта продукташ цlагlа дlакхахьа тарлац тха. Тикана юхе бахараштен дукхагlа новкъостал ешараштен, уж бахача цlеношка продукташ оахош дlаккхуьь оаха.

— Тlаккха хьалхагlа вlаштlехьдоалларий шук ха яхача эпархошта, тlемен къахьегамен ветеранашта цу тайпара гlулакх де?

— Доалар. Хьалхарча шерашка тхога яр малометражни автомобиль. Цудухьа тха торо хулар хlара дийнахьа, къьона хилараха могаш ца хилараха тха тика тlа аха низ ца кхоачача дукхача эпархошта баьцадаараш, сомаш, консерваш, коартолаш, иштта кхы тайпа товараш цlагlа дlахьахьа. Хlаьта цу гlулакха мел раьза хулар уж, мел беркал оалар тхона!.. — Из де хlанз вlаштlехьа ца далар, шийна новкъа хилар гуча а довкхаш, Д. Дугиевас доккха са даьккхар.

Йоккхагlча продовеца къамаьл хьалаьцар тика кхыболча болхлоша а. Тlаккха баннахьа хургдер-кх, вай. Даьхе хозагlеи дикагlеи хилийтара шоаш ихо а ца беш дукхха дика хlамаш даьча ветеранашта йоагlаш йола йоакхо а продавецаш гlертар горплодоовощторга кулгалхоша хьаллоацаре. Из боккъо яьккхай цар, чеш кlайденнача ветеранаша. Цудухьа вай пачхьалкхено массаза а йоакхо ю цар. Хlаьта из вай массане а декхар да.

...Барттайна коллектив я № 12 йолча тика чу къахьегар. Хlара бетта товарооборота план тlехкхоачашъеш хьайоагlа из.

— Кхачан продукташ йохкара цхьайттагlча пятилетка кхоалагlча шера план ханал хьалха — 18-ча ноябре кхоачашъяьй оаха, — яхаш дуьц тика заведующе Куркиев Хьамзата. — Хlаьта нарара шу чакхдалалехьа оаха бахача нахага дохкаргда кхы а 53—55 эзар сома товар. Цо торо хулийтаргья тха тика товарооборота шера план ах миллион сом совгlа кхоачашъе.

Тика чу массаза а хулийт тайп-тайпара ассортиментагlа кхачан товараш. Укхаза хул керда баьцадаараш сомаши, цул совгlа консерви промышленносто кийчдьараш а. Эпархой укхаза даим торо хургья керда Iажаш, берхlалла елла кабуц, нарсаш, помидораш, керда кабуц, хох, коартолаш, марковка, столови свекла, тайп-тайпара джемаш, компоташ, сокаш, варенеш, цхьайолча хана цитрусови культураш эца. Хlаьта уж цахаддаш прилавкашта хилийтара йоакхо ю тика болхлоша, цул совгlа продукци лоаттаеча цхьайолча предприятешех совхозашеи.

Иштта массаза керден берхlалла еллан продукци эгтара дукхагlа тикана лоаттаечарех я «Родина» совхоз. Ала деза, тика тlа хьакхухьача продукце дикал миштай хьожаш, цар ассортиментага каст-каста бlарг лоцаш хул совхоза директор Крутов Петр Максимович а. Дукха кхачан товараш хьаийду тика горплодоовощторга пиьлагlча базера. «Чеченингушвино» яхача объединенеа чудоагlача боахамашкара а.

Эпархоша чlоагlа лоархlаш, царна дукха безаш ба тика болхлой Д. Дугиева, Л. Дудаева, Л. Каприелова, Р. Шамсудинова, иштта кхыбараш.

— Гlулакхаш дика леле а даьна диса кхы а дукха хlама да. шайна, лерхl оаха — йоах Х. Куркиева. — Тха эпархой кертера контингент — къаьстта шийна тайпара я. Цудухьа кхы а дукхагlа царна терках тlа бахийтар, цар хьашташ ма хулла дикагlа кхоачашдар, наха гlулакх дара культура лакха лелаяр тха кертттера декхараш да.

Е. ПРЕМЫСЛЕР.
«Чеченингушвино» объединене дикагlйола опыт йоарнилара вола инженер.

Грознерча № 2 йолча юкъерчу школе Элиссо Даниловна Басинас къахьега 22 шу да.

Иштта ер ткъаь шоллагlа шу да цу школе цо къахьега.

Вай хапара эгтара дикагlа йола методаш юкъехуалаш, гойтара пособехи техническин средствехи биза пайда а эдаш, Iалаьмате чlоагlа берам кхетарглоаш дика хьех Элиссо Даниловнас шийн предмет. Цудухьа. дика кхет уж математиках.

Цо лелаю СССР халкъа хьехархо яха сий дола цlи.

Дика хьехархо хиша ца Iеш. Элиссо Даниловна Басинас бехктохкаме хеташ лелабу обществени болх а. Iалаьмате дика гlо ду цо къонача хьехархошта.

Коммунист Басина Элиссо Даниловна я КПСС Грознески городской комитета член.

СУРТА ТlА: Э. Д. Басина.
З. БАТЧАЕВА сурт.

IАЛАМ ЛОРАДАРА— ХАДДАНЗА ТЕРКО

17 декабре Iалам лорадеш республикански общество шоллагlа пленум хилар.

«Iалам лорадара Ерригроссийски общества республикански организаце КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленума решенешка хьежжа Iалам лорадара пропаганда тоаяра хьакъехьарча декхарех» лаьца доклад йир республикански Iалам лорадара обществай президиума бехктохкамеча секретарь Е. Н. Третьяковас.

Цох лаьца пленуме къамаьлаш дир Г. М. Сухарева — технически Iилмай доктора, обществa Совета член, Л. С. Веркина — Шелковской района лектора, Н. С. Перлова — пенсионера, РСФСР заслуженни агронома, М. И. Лыгова — Заводской района лектора, П. П. Минаева — гlалаш йогlарий энзаш делададарий болча секце председатела, В. Н. Калугина — ВЛКСМ обкома секретара, А. А. Яковенковас — Гудермесерча № 116 школа хьехархочо, А. А. Ваксмана — пенсионера, Совета члена.

Цар белгалдаьккхар КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленума решенешкеи обществa устави положенешкеи хьежжа Iалам лорадара йола пропаганда тоаяро, наьха экологически культура лаккхьара республике хоадамболлаш дола балхаш деш хилар.

Иштта «Знание» яхача обществa лектораша дукха дукхагlа а чулоацам дикагlа болаш а ю Iалам лорадара хьакъехьара лекцеш. чlоагlбенна обществa Советаша телевиденена, радиовещанена, районни республикански газетий редакцешта юкъера бувзам. Цу гlулакхо дика вlаштlехьдоалийт республике бахача наха юкъе ма йоагlара пропаганда лелае.

Обществa Советаша Госкино организацешца бувзам лелабарах а дика хlамаш карагlдуал Iаламах дувцаш дола кино а хьохкаш вlашагl экологически кхетам луча. Цул совгlа, хlара шера тху, эншаш, актусаш юкъаш чакхйоахача выставкаша а чlоагlа новкъостал ду Iалам лорадара йола пропаганда дlаяхьара.

Цунца цхьана докладчика а пренегlа камаьлаш дьраца а белгалдаьккхар КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленума решенеш КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лаккхерча Совета Президиума Председателa Ю. В. Андропова шиги дабча къамаьлои дlадеххача тайпара Iалам лорадара йола пропаганда лелаеш ца хилар. Обществa низаца кlезига ю цу хьакъехьа йола лекцеш, беседаш. Цхьайолча районашкарча обществa Советашка хlанз а яц лекторни группаш. Iалам лорадара йола пропаганда эсала лелаю Наурски, Шелковской, Сунженски районашка. Цигарча обществай Советаша бувзам лелабац «Знание» яхача обществa организацешца. Iалам лорадара йола пропаганда ергйола университеташ вlашагlъехкаяц. Цу гlулакха пайда эцац районна газетехи радиовещанехи.

Пленумо белгалдаьккхар республикански Совето Iалам лорадара йола пропаганда ма йоагlара дlахьар, цунна дувзадеш дола балхаш аргадехара цу организаце районашкарча Советашкара доагlар хьадехаш ца хилар.

Iалам лорадара йола пропаганда лелаеча нийслу кхоачамбоацараш ма хулла сиха дlа а доахаш из бокхха лоархlам бола гlулакх диза чакхдаьккхаре сонам тlайийхар пленумо. С. АУШЕВ.

<table><tr><td>

ДЕЧА ГlУЛАКХЕХ!

Фега гlолла никъ бенга сакъердаме а безам тlабоаш а да. Къаьстта аьттув болаш да из Аэрофлото гlойленаш еннача наллонаш болча наха:

1983 шера 1 октябре денз 1984 шера 31 мае хьаччалца 50 процент гlойленаш ю:

а) Граждански Сийлахь-боккхачeн тlемий инвалидашта а царна нийсбаьча наха а; цхьоалагlча группа инвалидаш кхьаьебохаш царна болхача наха а.

б) 15—17 шу даьнача наха хутенкаегlа санаторен путара юха цlаи боагlача хана;

в) Граждански авиаце лаккхерча, юкъерча лаьрхlача дешара заведеней аспиранташта, студенташта, ладугlараша, курсанташта, иштта граждански авиаце вузий подготовительни отделеней, факультетий ладугlараша (уж Iомабара форма моллагlа хиларе а).

1983 шера 15 ноябре денз 1984 шера 15 апреле кхаччалца йолча хана 30 процент (чухьнахьа) гlойле йолаш хургда:

а) туризма а экскурсей а ВЦСПС Центральни совета туристашта (шоаш къаьст-къаьста а группашка а болча);

б) СССР «Спутник» яхача дунен халкъашца юкъерча туризмагlа болча туристашта;

в) балха тlа а боацаш, дешаш болчарна: вузий студенташта, лаьрхlа йолча юкъерча дешара заведеней дешархошта (курсанташта), кийчбара отделенешка дийнахьа Iомалуча наха; 12 шерал тlех ха йолча школьникашта, СССР Министрий Совета профтехобразоване системерча йоалаьшта дешабагlарашта;

г) багъонца йолла ха йоаккхаш болча, «страхсбор на книжке» яхача наха тlайолаш документаш долча бlухошта.

Гlойленегlа йола еррига а информаце хьаэца йиш я Аэрофлота Агентства справочни бюро гlолла укх адресагlа: г. Грозный, Полежаева ул. 9/32, телефон: 2-75-46. Болх бу, выходнойш а доацаш, хlара дийнахьа Iуйрийна 9 сахьат даьча денз сайрийна 20 сахьат даллалца, делкъийна салоlа ха — 13 сахьат даьча денз 14 сахьат даллалца.

Гlойле йола авиабилеташ а ийдаш никъ бе хьех шо!

</td></tr></table>

СПОРТО КХЕВУ БОКЪОНЦА ВОЛА САГ

Физически культура а спорта а шоай обществени хьахинна хиларагlа тарра дегlахара къачаш интернациональни формаш йолаш я. Тайп-тайпара къамаш а тохкамаш а интернациональни вlаши дегlадоаладеча боккха лоархlам ба физически культурен спорти, цунна тешал ду Советски Союза а кхыча социалистически мехкий а исторически опыто.

Вай мехка физически культурен спорти дегlехувлара къаман форме хоалу спорта къаман тайпаш дегlвухаш хиларца, физически кхетам балара болх наьна меттала хьехаш хиларца, массанахьа а спорта къаман кадраш кийчъеш хиларца, спорта къаман тайпаех физически кхетам балара дешаш вай памалахьа пайда нийсеш хиларца.

Бокха болх бу къамий культураш интернациональни вlаши гаргаозара а, уж вlаши увш кхы а нlаьхегlа хилийтара а тlехьа.

Къаьстта гуш да из спорта къамий тайпаш дегlадоаладара хадданза йоакхо еча физически культурен спорти вlаши гаргакхувлаш нlаьхегlа еча процессе. Физически упражненей къаман башхалонаш цаl йолча Ерригсоюзни спортивни классификацена юкъейоалаьяй. Уж юкъе я союзни республикай школай программашта а. Спорта къамий тайпашта хетаьь спартакиадаш а чакхйоах мехка.

Къаман Iаьдалагlа кlалтохаргагlа латара наькъаца йоккхача спорте кхьачар лкозза дунен чемпион Али Алиев, Советски Союза чемпион, дунен дото призер Борис Кулаев, Савкуус Дзарасов, Михаил Беккуров, Сурахат Асиятилов, Загалав Абдулбеков, Елкан Тедеев, кхы дукхабараш.

Вай мехка лахаре йоккха моттиг дlалоаш халкъа цlейша, хlана аьлча уж цlейш дездеча хулаш йола яхьаш физически, моральни къахьегама, оборонни, дешала оамалаш Iомаяра йоккха школа хул, упражненеш кхоачашъяра техника, дикагlйола опыт Iомае вlаштlехьдоалцита.

Халкъий доттагlаен товмбола цlей да — СССР Халкъий Спартакиада.

1983 шера хиннача СССР халкъий Спартакиаде РСФСР сборни командаца бар вай республика викалаш а.

Нохч - Гlалгlайчене вежарий дезал санна бахаш а, къахьегаш а, спортаца гlулакх доагlаш а ба нохчий, гlалгlай, эрсий, украинций, эрмалой, молдаваний, гlумкхий, аварций къамех бола викалаш.

Спорта интернациональни елга формана аьнна лелаедеш а доацаш, спорта къамий тайпаш дегlадоаладара наькъаца чаккхдоеккхаш да. Тайп-тайпарча областашка, республикашка, краяшка хулаш йолча спортивни яхье дакъа а лоацаш, бе-беча къамий викалий, спортсмений торо хул цу моттиге бахача наьха быт, вахар, культура йовза, хул уж исторически а кхыйолча езача а моттигашка хьожаш, боаз цу кlал дахача къаман викалаш. Уж спортивни яхьаш чакхйоахачарца доттагlала. эздийча гlулакхий хьало, яхьий правилаш, цхьана еча тренировкаша дикка вlаши гаргаоз бебеча къамех бола нах. гlо ду спортсменашта интернациональни кхетам балара. Иштта гlо ду цу гlулакхо спортаца безам болча наьха интернациональни уйла-кхетам чlоагlдара а. Цу хьакъехьара масалаш Iалаьмате дукха да вай республике а.

Хьалаьргья вай эгтара къонагlйола вуз — Нохч-Гlалгlай пачхьалкхен педагогически институт. Укхаза дешаш а спорте дакъа лоацаш а ба 12 къамех бола нах. Ноябрь бутт болалуш Ленински комсомола сийна хетаьь хиннача эстафете дакъа лаьцача тха команда хьалхара моттиг яьккхар.

Вай хапара спорт бокхача лоархlаме я цхьан мехка бахача наха юкъера дика гlулакхаш дегlадоаладеча хиннa а ца Iеш, тайп-тайпарча мехкашта юкъера гlулакхаш тоадеча а. Дунен халкъашта юкъерча спортивни яхьашка вlашагlкхийттача хана спортсменаш Iомалу кхыча къамий гlулакхаш дарнlа, цу къамех болча наьха сий де, царна гlо ду цу вlашагlкхетаро расови уйла-низ тlа доаде. вlаши юкъера эзди гlулакхаш соадаха. дунен халкъашта юкъера хьал лертlадоаладе.

Цу тайпара спорт, наьха бlарг тоабера, машар чlоагlбара, вlаши тешам а безам а бола хьалаш хьакхоллара тlехьа болх беш я. Халкъий доттагlала тешал деш да спорта керттерча тайпаегlа еррига союзни республикай спортсменаша дакъа толамаш а.

Хьшна йовзаш Бисултанов Асланбека, Вараева Iадлана вежарий Балаловгlар, Мараев Iумара, Товсултанов Iайнде. хlанз укх деношка кхоалагlа СССР чемпиона цlи яьккхача Арсамаков Исраьила, Эльдерханов Iумара, Базоркин Хасбулата, Ордуев Хьасана, йоккхача спортерча Нохч-Гlалгlайчен кхыча дукхача викалий цlераш. Цар карагlдаьнар а Советски мехка халкъашта юкъерча доттагlалах, цар вlаши гlо даракх хьаннира кlама да.

А. ДЖАМАЛОВ,
ЧИГПИ физвоспитане кафедра заведующи, педагогически Iилмай кандидат.

КХОЗЛАГlА—ЧЕМПИОНА ЦlИ

Цхьа бlаь ах бlеь совгlа волча штангисто дакъа лоацаш дlаяхар Ленинграде хиннa Советски Союза кубок яккхара яхьаш. Цига дакъа лоацаш бар Нохч-Гlалгlайчера спортсменаш а. Цу яхье Iалаьмате дика аьттув баьлар Российски Федераце заслуженни тренера Кодзоев Ибрахьима воспитанника Арсамаков Исраьила. Цlоай дозал 82.5 килограмм долча штангисташта юкъе къовсаенна волча цо штанга катеха а хьалтетта а урагlа йохийташ 400 килограмм дозал дола штанга а айнь Исраьила яьккхар сий дола мехка чемпиона цlи. Хlанз кхозлагlа йоакх из цlи Исраьила.

А. БЕК.

ТЕЛЕВИДЕНИ

22 ДЕКАБРЬ
II ПРОГРАММА

17.50 — «Кхоадерам икон барам тlехьа».
18.10 — «Энергетика кердадараш». Киножурнал.
18.20 — Тахан — энергетика Ди. «Хьалхабьиннараш».
19.00 — Телевизионни фильмаш.
19.30 — Дезала педагогика. «Хургьйолча заманга дола никъ».
20.05 — «Бийса даьнъаьла хийла шун, бераш!».
20.25 — Пропагандистски геззала школа.

23 ДЕКАБРЬ
II ПРОГРАММА

17.00 — «Депутатски гlулакхаш» (гlалгlай меттала).
17.30 — Киножурнал.
17.40 — Хьайбаш лелададарударни фронт. «Доагъареи биза пайда эца» (гlалгlай меттала).
18.10 — Фильм-реклама.
18.20 — «Нохч - Гlалгlайчен ди».
18.40 — «Шун наькъаташта моп лу оаха». Передача даьтъа лоац Нохч-Гlалгlай АССР финансий министра П. И. Голощапина.

РАДИО

22 ДЕКАБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (гlалгlай меттала).
8.36 — Республика энергетикашта хетадаь концерт (нохчий меттала).
11.15 — «Тахан — энергетика Ди» (эрсий меттала).
11.30 — «Дикка дош юкъечаидаьд» (гlалгlай меттала).
11.45 — «Бераш къахьегам безаш кхедар» (нохчий меттала).
15.15 — «Дега лоlамагlа» яха радиовыпуск (нохчий меттала).
15.35 — Реклама (эрсий меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.18 — «Керттерча наькъ тlа» (эрсий меттала).
17.31 — Энергетикашта хетадаь концерт дlахо дахьар (гlалгlай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гlалгlай меттала).
18.30 — «Юртара вахар» (гlалгlай меттала).

23 ДЕКАБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гlалгlай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
8.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.36 — Художественни самодеятельноста дакъалацаркой концерт (нохчий меттала).
11.15 — «Литературни Нохч-Гlалгlайче» (нохчий меттала).
11.35 — Музыка (нохчий меттала).
11.45 — «Юртара вахар» (гlалгlай меттала).
15.15 — «Халкъ доланъеш» (гlалгlай меттала).
15.35 — Реклама (эрсий меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.16 — XVII-ча Нохч-Гlалгlай областной партийни конференце делегатех дола дувцараш (гlалгlай меттала).
17.21 — «Цlе сийгаш» (гlалгlай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гlалгlай меттала).

Хlаваъ

Тахан республике гlоллеи Грозней хувцалуш моркхаш а йолаш, йоачаш а йоацаш, делкъелица цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш малхбоалехьара секундa 0—5 метр сиха мух а болаш, фегара температура 0, —5 градус, къулбехьеи районашка 0, +5, градус, Грозне 1 —3 градус шелал а йолаш ха хила мег.

Кхоанеи ломмеи хувцалуш моркхаш а йолаш, цхьацанахьа дохк а доаллаш, бебеча оагlонашкахьара секундa 3—7 метр сиха мух а болаш, фегара температура бийсашка 4—9 градус шелал, деношка —1 +4, хlаьта къулбехьеи районашка +3 +8 градус а йолаш ха латта тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителa — 2-85-07; бехктохкама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кисьмой — 2-85-64; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ02471. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 5967.